

ΑΔΙΑΒΑΘΜΗΤΟ

**ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ
7ης ΕΣ ΔΙΜΑ**

ΘΕΜΑ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

«Η γεωστρατηγική προσέγγιση των ΗΠΑ έναντι της Ρωσίας και οι επιρροές Spykman-Brzezinski στην χάραξη της εξωτερικής των πολιτικής κατά την περίοδο 1993-2016»

ΑΠΟ ΤΟΝ

ΣΧΗ (ΔΒ) ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2017

ΑΔΙΑΒΑΘΜΗΤΟ

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
1. Θεωρητική προσέγγιση του θέματος	10
1.1. Παρουσίαση της Θεωρίας του Spykman	10
1.2. Παρουσίαση της Αντιλήψεως Brzezinski	12
1.3. Σύγκριση των δύο αντιλήψεων	14
2. Η εφαρμογή των ανωτέρω θεωριών	14
2.1. Επεμβάσεις ΗΠΑ στη Rimland	14
2.2. Στρατηγική ανασχεσης Σοβιετικής Ένωσης	16
3. Η θεωρητική προσέγγιση του Z. Brzezinski και οι αμερικανικοί ανασχετικοί σχεδιασμοί στην Ευρασία	17
3.1. Αμερικανικές Στρατηγικές επέμβασης στην Ευρασία	22
3.2. Πολιτική Γιέλτσιν	25
3.3. Πολιτική Πούτιν	27
3.4. Πολιτική Ομπάμα	32
3.4.1. Η κρίση της Γεωργίας	33
3.4.1.1. Οι υποπεριπτώσεις της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας	33
3.4.2. Η κρίση της Ουκρανίας	38
3.4.3. Πολιτική Ελλάδας	39
3.5. Αραβική Άνοιξη	42
4. Η Συριακή κρίση ως κατώφλι δύο εποχών	46
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	51

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

CENTO: Central Treaty Organization

CIA: Central Intelligence Agency

ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΣΣΔ: Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ISIS: Islamic State in Iraq and Syria

MENA: Middle East North Africa

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

NATO: North Atlantic Treaty Organization

NEPDG: National Energy Policy Development Group

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΑΣΕ: Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη

SEATO: Southeast Asia Treaty Organization

ΥΠΕΞ: Υπουργός Εξωτερικών

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Σχης (ΔΒ)
Βασίλειος Χρυσανθόπουλος
του Παντελή
Σπουδαστής 7^{ης} ΕΣ ΔΙΜΑ
ΑΜ: 49143

ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «Η γεωστρατηγική προσέγγιση των ΗΠΑ έναντι της Ρωσίας και οι επιρροές Spykman-Brzezinski στην χάραξη της εξωτερικής των πολιτικής κατά την περίοδο 1993-2016»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σχέση των πολιτικών μορφωμάτων με τις φυσικές συνθήκες του περιβάλλοντος χώρου και η δυναμική πολιτική διαδικασία, η οποία διαμορφώνεται από τη σχέση αυτή, συγκαταλέγονται στα θέματα που εξετάζει η ανθρωπότητα ήδη από τους πρώτους αιώνες της ύπαρξής της. Ωστόσο, η ανάπτυξη των παγκόσμιων γεωπολιτικών και γεωστρατηγικών θεωριών έγινε εφικτή μετά την εξακρίβωση της παγκόσμιας γεωγραφίας. Η διαμάχη για την παγκόσμια κυριαρχία, που κορυφώνεται τον 19ο αιώνα με το νεοαποικιοκρατικό κύμα, παρότρυνε τα μέρη να κατευθύνουν τον αγώνα τον οποίο διεξήγαν προηγουμένως για την επίτευξη τοπικών στόχων τακτικής σύμφωνα με τις ανάγκες των παγκόσμιων στρατηγικών στόχων. Η εξέταση της γεωπολιτικής της ξηράς, της θάλασσας και του αέρα είναι απαραίτητη για την κατανόηση της διαδικασίας εξέλιξης των παγκόσμιων πολιτικών και στρατιωτικών στρατηγικών.

Στις αρχές του 20ου αιώνα η γεωπολιτική της ξηράς, που αναπτύχθηκε από τον Mackinder (1861-1947), κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου προσαρμόστηκε από τον Haushofer (1869-1946) και τον Spykman (1893-1943) στη γερμανική και στην αμερικανική γεωστρατηγική αντιστοίχως.

Ως γεωπολιτική ορίζεται η μελέτη της σχέσης γεωγραφικού περιβάλλοντος και πολιτισμικού οικοδομήματος με σκοπό την απόκτηση ή την διατήρηση οικονομικής ισχύος (γεωοικονομία) και στρατιωτικής ισχύος (γεωστρατηγική). Με άλλα λόγια, γεωπολιτική είναι η γεωγραφική, αναλυτική μέθοδος που ασχολείται με τη μελέτη και την καταγραφή της κατανομής της ισχύος και του ελέγχου των σφαιρών επιρροής στον πλανήτη. Σημειωτέον πως ο έλεγχων τις διεθνείς

εμπορικές οδούς ελέγχει και τη διεθνή οικονομία, ενώ ο ελέγχων τη διεθνή οικονομία ελέγχει τον πλανήτη¹.

Η γεωπολιτική χρησιμοποιεί ως επιμέρους επιστημονικά εργαλεία την Οικονομική Γεωγραφία, την Πολιτική Γεωγραφία, την Πολιτισμική Γεωγραφία, την Εθνικοκρατική Γεωγραφία και τη Γεωγραφία Ελέγχου και Διασποράς της Πληροφορίας για να οδηγηθεί στη δημιουργία γεωπολιτικών μοντέλων στρατηγικής δράσης. Σε αυτό το στάδιο καταλήγει σε γεωστρατηγική. Συνεπώς, η Γεωπολιτική συνίσταται σε στοχασμό και σκέψη, ενώ η Γεωστρατηγική σε εφαρμογή και πράξη.

Ως γεωστρατηγική ορίζεται το σκέλος της γεωπολιτικής που αποτελεί το σύνολο του μηχανισμού άμυνας, ασφάλειας, προβολής και επιβολής στρατιωτικής δύναμης. Η Γεωπολιτική διαμορφώνει Διεθνή Θεωρία παρέχοντας μια ορθολογιστική μέθοδο δυναμικής ανάλυσης και σύνθεσης των δομών και λειτουργιών του Διεθνούς Συστήματος που κατατείνουν στη συσσώρευση ισχύος σε διεθνείς δρώντες γεωγραφικούς προσδιοριζόμενους. Οι διεθνείς δρώντες που εφαρμόζουν τη Γεωστρατηγική δηλαδή οι χρήστες των συμπερασμάτων του γεωπολιτικού στοχασμού αποτελούν διεθνείς εστίες παραγωγής και πολλαπλασιασμού ισχύος και συνίστανται σε Εθνικοκρατικούς σχηματισμούς, Υπερεθνικούς διακυβερνητικούς σχηματισμούς, Υπερεθνικούς μη κυβερνητικούς σχηματισμούς και Διεθνείς πόλους ελέγχου της πληροφορίας².

Συγκρίνοντας, λοιπόν, τους παραπάνω όρους συμπεραίνεται πως η Γεωπολιτική αποτελεί την πηγή παραγωγής ανατροφοδοτούμενου θεωρητικού στοχασμού που ερμηνεύει και προβλέπει τους μηχανισμούς απόκτησης ή πολλαπλασιασμού ισχύος και επιρροής των οντοτήτων άσκησης πάσης φύσεως εξουσίας στο διεθνές περιβάλλον τους. Η αξία της σύγχρονης γεωπολιτικής έγκειται στο ότι πρόκειται για μια δόκιμη ανάλυση των γεωγραφικών παραγόντων που βρίσκονται πίσω από τις διεθνείς σχέσεις και κινούν τις πολιτικές διαδράσεις.

Η Γεωστρατηγική, από την άλλη, αναλαμβάνει να περιγράψει τους πρακτικούς τρόπους με τους οποίους θα επιτευχθούν όλα τα παραπάνω. Συνεπώς, η Γεωστρατηγική προσπαθεί να εισηγηθεί τρόπους παρέμβασης στα δομικά στοιχεία με απώτερο στόχο τη μεταστροφή της λειτουργίας προς την υλοποίηση των εθνικών στόχων ή τη διατήρηση της υπάρχουσας δυναμικής υπηρετώντας και πάλι τους εθνικούς στόχους³.

Από την εποχή του Mackider είναι γνωστή η διάκριση και η αντιπαλότητα μεταξύ χερσαίων και ναυτικών δυνάμεων που μάχονται για την κυριαρχία του κόσμου. *«Η διχοτόμηση ανάμεσα στις χερσαίες και τις ναυτικές δυνάμεις αποτελούσε πάντοτε ένα κεντρικό μέρος των διπολικών θέσεων... Η ισχύς στη θάλασσα είναι χαρακτηριστικό των ναυτικών κρατών, που έχουν συνήθως σχετικά μικρές εδαφικές επικράτειες και των οποίων η δύναμη έχει βασισθεί*

---

¹ Μάζης, 2002, 199.

² Μάζης, 2002, 41

³ Μάζης, 2002, 42.

στον εμπορικό πλούτο τους... Οι τελευταίες είναι από τη φύση τους γεωγραφικά τεμαχισμένες και φυσικά ανόμοιες και οι ασυνεχείς εδαφικές τους επικράτειες ενώνονται μεταξύ τους με τη θάλασσα. Από την άλλη, η χερσαία ισχύς στηρίζεται στην εδαφική επέκταση και είναι επακόλουθο της αύξησης της εδαφικής επικράτειας μίας και μόνης ισχυρής περιοχής. Αυτή η διαδικασία έχει δημιουργήσει μεγάλα και εδαφικά συνεχή κράτη. Για τα κράτη αυτά, η απόκτηση εδαφών είναι αυτοσκοπός και σ' αυτό στηρίζουν την ισχύ τους. Αντιθέτως, για τις ναυτικές αυτοκρατορίες, η απόκτηση εδαφών αποτελεί απλώς την απαραίτητη βάση για την εγκαθίδρυση επιτυχημένων εμπορικών συστημάτων».

Ο Mackinder επεξεργάστηκε αυτή τη θεώρηση σε τέτοιο βαθμό ώστε έφτασε στο σημείο να προσδιορίσει την περιοχή της υδρογείου από τον έλεγχο της οποίας απορρέει η παγκόσμια κυριαρχία μιας δύναμης. Αρχικά μίλησε για τον «Γεωγραφικό Μοχλό ή Άξονα της ιστορίας», ενώ στη συνέχεια αναφέρθηκε στην «Κεντρική Γη ή Ζώνη-Άξονας (Heartland)». Προσδιόρισε τον Μοχλό ως την απέραντη ανοικτή έκταση της Κεντρικής Ασίας, προς την οποία δεν υπήρχε άμεση πρόσβαση από τη θάλασσα. Αυτό συνέβαινε επειδή την αποστράγγιζαν ποτάμια τα οποία είτε κατέληγαν σε εσωτερικές θάλασσες και λίμνες κι έτσι δεν υπήρχε καμιά διέξοδος προς τον ωκεανό είτε κατέληγαν στον Αρκτικό Ωκεανό ο οποίος, όντας περικυκλωμένος από πάγους, ήταν ουσιαστικά μία ακόμη εσωτερική θάλασσα... Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο Mackinder ανέπτυξε ακόμα περισσότερο την άποψή του για τον Μοχλό. Τον μετονόμασε σε «Κεντρική Γη» και διέυρυνε σημαντικά το μέγεθός του. Όπως ο Μοχλός, έτσι και η Κεντρική Γη αποτελούνταν βασικά απ' εκείνες τις περιοχές τις οποίες αποστράγγιζαν τα ποτάμια που κατέληγαν είτε στον Αρκτικό Ωκεανό είτε στο εσωτερικό. Όμως, σ' αυτή την «Κεντρική Γη» προστέθηκε ο άνω ρους των μεγάλων ποταμών της Κίνας και της Ινδίας, μαζί με τις λεκάνες απορροής της Βαλτικής και της Μαύρης θάλασσας.

Η Κεντρική Γη ή αλλιώς η Ζώνη-Άξονας (Heartland) κατέχει εξέχουσα θέση στην γεωπολιτική σκέψη του Mackinder. Θεωρείται ως η καθοριστική για την παγκόσμια γεωγραφική ενότητα⁴. Ανεξαρτήτως του ποιος είναι ο κάτοχος της εν λόγω μείζονος γεωγραφικής ενότητας, αυτή, κατά τον Mackinder, θα παραμένει ο γεωγραφικός άξονας της παγκόσμιας ιστορίας, ο προσδιορίζων τις ιστορικές εξελίξεις του κόσμου.

Περαιτέρω, ο Mackinder υποστήριξε πως η Ζώνη-Άξονας περιβάλλεται άμεσα από μία γεωγραφική ζώνη, η οποία ονομάζεται «Εσωτερικό Τόξο ή Εσωτερική Ημισέληνος» και η οποία αποτελείται «από όλες εκείνες τις ηπειρωτικές χώρες που έχουν πρόσβαση στους ανοικτούς ωκεανούς, χωρίς να έχουν φυσική πρόσβαση στην καρδιά της Γης. Με άλλα λόγια, η Εσωτερική Ημισέληνος περιλαμβάνει τη Δυτική Ευρώπη, την Εγγύς και Μέση Ανατολή και την Νότιο και Ανατολική Ασία. Αυτές είναι οι γεωγραφικές περιοχές που περιλαμβάνουν ταυτοχρόνως και χερσαίες και ναυτικές δυνάμεις».

Πέρα από το Εσωτερικό Τόξο ή Εσωτερική Ημισέληνο, βρίσκεται η γεωγραφική ζώνη που καλείται «Εξωτερικό Τόξο ή Εξωτερική Ημισέληνος»

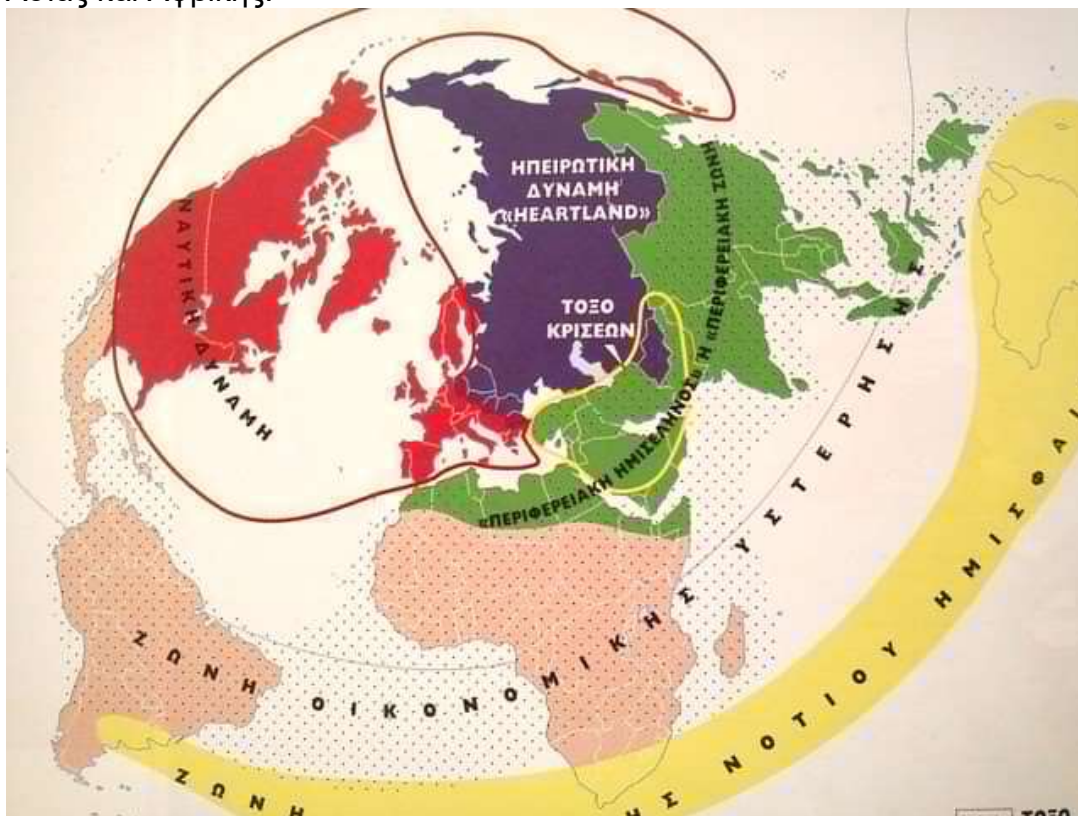
---

⁴ Νικολαΐδης, 2016, 76-77.

και η οποία αποτελείται «από συμπλέγματα νησιών και ηπείρων... Με άλλα λόγια, περιλαμβάνει την Βόρειο και τη Νότιο Αμερική, την Αφρική, την Αυστραλία και τα άλλα νησιωτικά συμπλέγματα του πλανητικού αρχιπελάγους, κυριότερα των οποίων είναι το βρετανικό και το ιαπωνικό νησιωτικό σύμπλεγμα. Στα συμπλέγματα αυτά, κατά ένα μεγάλο ποσοστό, εδρεύουν οι κύριες ναυτικές δυνάμεις του κόσμου»⁵.

Ο Mackinder συμπλήρωσε την ανάλυσή του καθιερώνοντας την έννοια της Πλανητικής Νήσου προσδιορίζοντας το σύνολο της γήινης μάζας Ευρώπης, Ασίας και Αφρικής.

Κατά τη διάσημη πρόβλεψη αλλά και παραίνεσή του προς τις ναυτικές δημοκρατικές δυνάμεις του κόσμου: «Όποιος ελέγχει την Ανατολική Ευρώπη, ελέγχει την Ζώνη-Άξονα. Όποιος ελέγχει την Ζώνη-Άξονα, ελέγχει την Πλανητική Νήσο. Όποιος ελέγχει την Πλανητική Νήσο, ελέγχει τον Κόσμο»⁶.

Την ανωτέρω θεώρηση του Mackinder, τροποποίησε αργότερα ένας άλλος σπουδαίος γεωπολιτικός, ο Nickolas Spykman, ο οποίος εστίασε την προσοχή του στη ζώνη που ονόμασε «Περίμετρο ή το κρηπίδωμα της Γης (Rimland)», και η οποία κατά προσέγγιση είναι η Εσωτερική Ημισέληνος του Mackinder. Κατά τον Spykman, το κρηπίδωμα είναι η περιοχή κλειδί για την παγκόσμια ισορροπία, αλλά και για την κατανόηση της ιστορικής εξέλιξης, και όχι η Ζώνη-Άξονας όπως πίστευε ο Mackinder. Το κρηπίδωμα περιλαμβάνει τη Δυτική Ευρώπη, την Τουρκία, την Σαουδαραβική Χερσόνησο, το Αφγανιστάν, την Ινδία, την Νοτιοανατολική Ασία και την Ιαπωνία. Αυτή είναι η

⁵ Spykman, 2004, 92-97.

⁶ Spykman, 2004, 107.

κρίσιμη περιοχή για την διαμόρφωση και διατήρηση της παγκόσμιας ισορροπίας δυνάμεων. Η ισορροπία δυνάμεων, ή ο αγώνας να διατηρηθεί αυτή η ισορροπία, αποτελεί, κατά τη Γεωπολιτική, άλλη μια παράμετρο που θα πρέπει να είναι σταθερή και διαχρονική στη στρατηγική της Δύσης, αν δεν θέλει να υποσκελιστεί από την ηπειρωτική δύναμη που δεσπόζει στην Ζώνη-Άξονα, δηλαδή, όπως προαναφέρθηκε, στην τεράστια έκταση της Κεντρικής Ασίας, ή αλλιώς, στην Ευρασία.

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

1.1. Παρουσίαση της Θεωρίας του Spykman

Ο Nicholas John Spykman, Αμερικανός μελετητής των διεθνών σχέσεων, καθηγητής στο πανεπιστήμιο του Yale, ασχολήθηκε με τη μελέτη της γεωγραφικής αναλυτικής μεθόδου. Έχοντας ως βασική πηγή έμπνευσης τον Mackinder προσπάθησε να αντικρούσει τα στρατηγικά συμπεράσματά του. Ο Spykman προσπάθησε να συνεχίσει τις ΗΠΑ εναντίον του κινδύνου από την παγκόσμια κυριαρχία της Γερμανίας, Πίστευε ότι μόνο μια αποκλειστική συμμαχία της αγγλο-αμερικανικής ναυτικής ισχύος και της σοβιετικής χερσαίας ισχύος θα μπορούσε να εμποδίσει τη Γερμανία να αναλάβει τον έλεγχο των ευρασιατικών ακτών και, κατά συνέπεια, να κυριαρχήσει στην Πλανητική Νήσο.

Ο Spykman πρέσβευε πως οι ευρασιατικές παράκτιες περιοχές (συμπεριλαμβανομένης της παραθαλάσσιας Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής, της Ινδίας, της Νοτιοανατολικής Ασίας και της Κίνας) ήταν το κλειδί για τον έλεγχο του κόσμου λόγω της πληθυσμιακής τους σύστασης, των άφθονων πλουτοπαραγωγικών πηγών και της χρήσης των εσωτερικών θαλάσσιων οδών.

Έτσι, ο Spykman, έχοντας την ίδια θεώρηση του κόσμου με αυτήν του Mackinder, αλλά απορρίπτοντας τη θεωρία της Χερσαίας Δύναμης, υποστήριξε ότι ο κυρίαρχος του κόσμου δεν είναι αυτός που κατέχει τη Heartland, αλλά τη Rimland, τον δακτύλιο γύρω από τη Heartland, δηλαδή την περιφέρεια της Ευρασίας. Με άλλα λόγια, αποτελεί την τροχοπέδη που εμποδίζει τη Ρωσία αφενός μεν να αξιοποιήσει τη γεωγραφική θέση στο κέντρο της Ευρασίας, ώστε να ελέγχει την περιφέρειά της, αφετέρου δε να αποκτήσει πρόσβαση στις ανοικτές ωκεάνιες εκτάσεις και στις κρίσιμες σημασίας κλειστές θάλασσες του πλανήτη, με προεξάρχουσα την Ανατολική Μεσόγειο. Έτσι, ο Spykman επαναδιατύπωσε το απόφθεγμα του Mackinder λέγοντας ότι **«όποιος κυριαρχεί στο κρηπίδωμα, κυριαρχεί στην Ευρασία και αυτός ορίζει τις μοίρες του κόσμου»⁷**.

Η αντίληψη αυτή αποτέλεσε τη βάση της ψυχροπολεμικής γεωστρατηγικής των ΗΠΑ και έδωσε ώθηση στη στρατηγική της «Ανάσχεσης» της Σοβιετικής Ένωσης. Σε μεγάλο βαθμό, μάλιστα, η συγκεκριμένη στρατηγική συνεχίζει να ισχύει και σήμερα. Στο σημείο αυτό θα πρέπει, όμως, να επισημανθεί ότι με

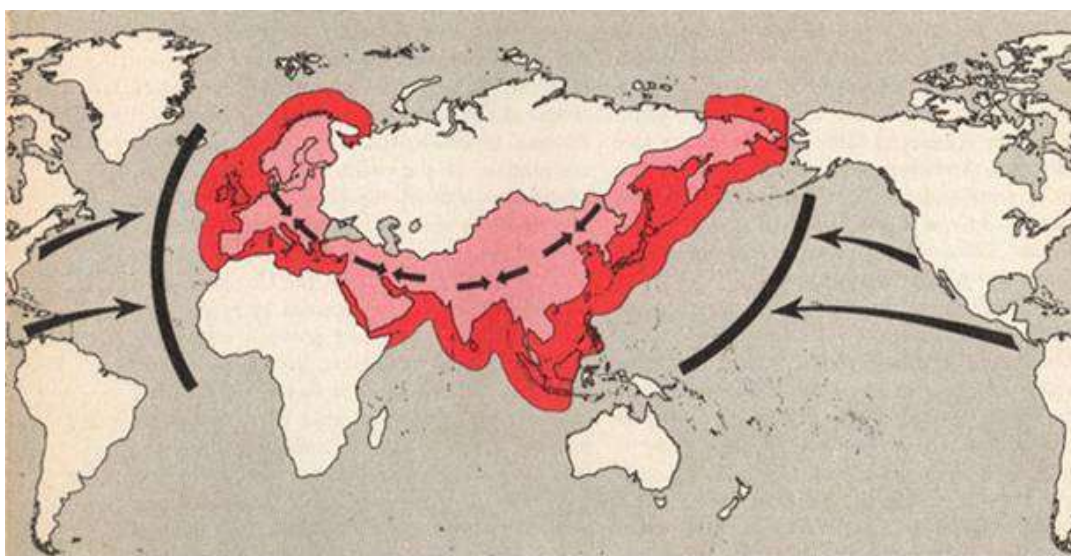
⁷ Spykman, 2004, 15-17.

βάση την αντίληψη αυτή, η οποία θεωρείται αγγλοσαξονική-αμερικανική, ολόκληρη η αμερικανική ήπειρος είναι δευτερεύουσας σημασίας στεριά, εξαρτώμενη από την Ευρασία και, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να διεκδικήσει από μόνη της κυρίαρχο ρόλο στο διεθνές σύστημα.

Η Αμερική εφαρμόζει την θεωρία του Spykman περί Rimland το 1944. Η θεωρία αυτή εκτιμά ότι η γεωγραφική περιοχή που περιέβαλε την τότε ΕΣΣΔ (Rimland), είχε μεγάλη σημασία λόγω του δημογραφικού της βάρους (π.χ. Ινδία), των φυσικών της πόρων (π.χ. Μέση Ανατολή) και της βιομηχανικής ανάπτυξης (π.χ. Ευρώπη). Ο Spykman θεωρεί αυτή τη σημασία αποφασιστική για τον έλεγχο της Heartland (ΕΣΣΔ και Γερμανία⁸). Στην θεωρία αυτή στηρίχτηκε η Γεωστρατηγική που ονομάστηκε Ψυχρός Πόλεμος.

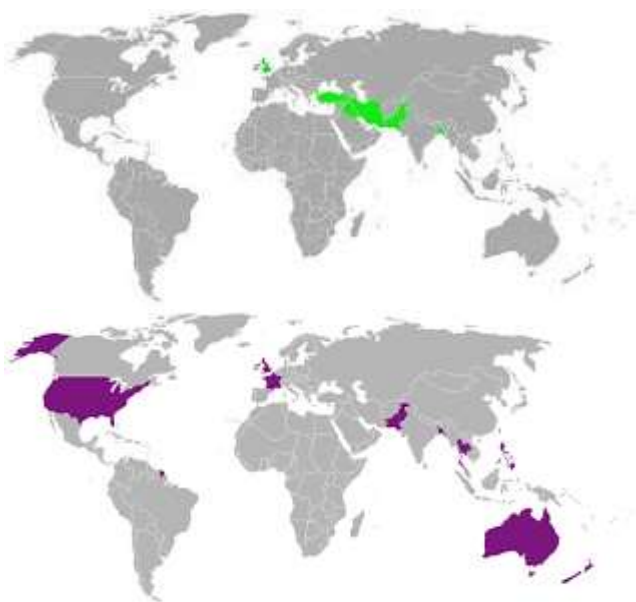
Ανωτέρω φαίνεται η Rimland και Heartland τότε κατά Spykman. Είναι χρήσιμο να γίνει αντιληπτό ότι τα όρια είναι ασαφή κυρίως στην περιοχή Σιβηρίας – Κίνας.

Η Rimland του Nicholas Spykman

⁸ Μάζης, 2002, 231-232.

Ο Spykman, ο οποίος με αφετηρία αυτή τη θέση συμβούλευσε την αμερικανική διοίκηση να ακολουθήσει μια πολιτική που θα εμπόδιζε κάποια άλλη δύναμη να κυριαρχήσει σε αυτή τη ζώνη, μπορεί να θεωρηθεί ως ο εμπνευστής της αμερικανικής γεωστρατηγικής, που προβλέπει την περικύκλωση της κεντρικής ηπείρου μέσω αμυντικών συμφωνιών (NATO-CENTO-SEATO) και εξακολουθεί να ασκεί την επιρροή της από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου ως σήμερα. Έτσι επιδιώχθηκε να δημιουργηθεί μια στρατηγική ζώνη περικύκλωσης που να συνδέεται στρατηγικά στα επιμέρους της τμήματα και να εκτείνεται με το NATO από τη Νορβηγία ως την Τουρκία, με το CENTO από την Τουρκία ως το Πακιστάν και το SEATO από το Πακιστάν ως τις Φιλιππίνες στον Βορρά και ως τη Νέα Ζηλανδία στο Νότο.

CENTO και SEATO

Ο Spykman ανέφερε ακόμη ότι σε αυτή την ζώνη υψηλής δυνητικής ισχύος, στην περίπτωση που δημιουργηθεί μια μονάδα ισχύος που θα κυριαρχεί στην ανεξάρτητη ζώνη, επειδή θα είναι σε θέση να περικυκλώσει ταυτόχρονα και την ΕΣΣΔ -η οποία είναι μια χερσαία χώρα- και τις ΗΠΑ -η οποία είναι θαλάσσια χώρα- θα αποτελεί μεγάλο κίνδυνο και για τις δύο. Για αυτό τον λόγο στην περίπτωση που ένα τέτοιο μόρφωμα εμφανιστεί σε αυτή τη ζώνη, συνέστησε τη συνεργασία των ΗΠΑ, της Αγγλίας και της ΕΣΣΔ.

1.2. Παρουσίαση της Αντιλήψεως Brzezinski

Τη Γεωστρατηγική αυτή συνέχισε με τροποποιήσεις ο Γκουρού της Αμερικανικής Γεωστρατηγικής, ο γνωστός Αμερικανός διπλωμάτης Zbigniew Brzezinski. Σύμφωνα με αυτόν, **το μεγάλο γεωστρατηγικό παιχνίδι του εικοστού πρώτου αιώνα θα παιχτεί στην περιοχή της Ευρασίας. Όποιος ελέγχει την περιοχή αυτή, θα ελέγξει και τις παγκόσμιες εξελίξεις.**

Όσον αφορά την Ευρύτερη Μέση Ανατολή ο Brzezinski είναι υπέρ του προσεταιρισμού του περσικού κράτους. Με το μάτι στους ενεργειακούς πόρους της Κασπίας αντιλαμβάνεται ότι το συμφέρον των ΗΠΑ δεν εξυπηρετείται από τη διαιώνιση της εχθρότητας με το Ιράν. Σύμφωνα με τον ίδιο, οι ΗΠΑ δεν πρέπει να αποξενώσουν την Τουρκία τουλάχιστον ώσπου να εξομαλυνθούν οι σχέσεις Ουάσιγκτον - Τεχεράνης. Μάλιστα φαίνεται ότι αποδίδει μεγαλύτερη σημασία στην Τεχεράνη παρά στην Άγκυρα. Θεωρεί, όμως, ότι η αποτελεσματική εξυπηρέτηση των συμφερόντων των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή και στην Κεντρική Ασία επιβάλλει τη συνέργεια των δύο. Κατανοώντας ότι, αν υποτεθεί πως Τουρκία και Ιράν είναι δυνατόν να λειτουργήσουν ως ζεύγος, τούτο θα συμβεί εις βάρος της σημασίας της πρώτης, φάχνει να σχεδιάσει τρόπους στερεώσεως της μεταξύ τους σχέσης (π.χ. πετρελαιοαγωγοί Κασπίας - Ιράν - Τουρκίας). Όλα αυτά έχουν μια γεύση από CENTO και ίσως προεξοφλούν μια μετεξέλιξη της εσωτερικής κατάστασης στην Τουρκία.

Επίσης, υποστηρίζεται από τον Brzezinski η διαδικασία της ολοένα βαθύτερης ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Μάλιστα διατείνεται ότι η μη προώθηση της ενοποίησης της Ευρώπης, με πυρήνα τις Γαλλία - Γερμανία, θα επιφέρει συμφορές στη σταθερότητα της Ευρασίας και στα αμερικανικά συμφέροντα και διατείνεται ότι η εγκαθίδρυση διατλαντικής ζώνης ελεύθερου εμπορίου θα περιορίσει τον κίνδυνο οικονομικού ανταγωνισμού μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ.

Άλλο ενδιαφέρον στοιχείο της θεωρίας του Brzezinski είναι η αντίληψη για τις τρεις αξονικές περιοχές του κόσμου (Β. Αμερική, Δ. Ευρώπη, ΝΑ Ασία). Από την περιοχή της Δ. Ευρώπης αποκλείει την Ελλάδα, μόνη από τα κράτη - μέλη της ΕΕ, ενώ βεβαίως περιλαμβάνει την Πολωνία, τις τρεις βαλτικές δημοκρατίες και τα αψβουργικά εδάφη της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Με άλλο κριτήριο ομιλεί για την «Ατλαντική Ευρώπη», την οποία θεωρεί ως το δημοκρατικό προγεφύρωμα στην Ευρασία. Εδώ περιλαμβάνονται η Ελλάδα, η Τουρκία, οι τρεις δημοκρατίες του Νοτίου Καυκάσου, ακόμη η Λευκορωσία και η Ουκρανία, ενώ αποκλείεται η Ρωσία.

Ο Brzezinski επικρίνοντας τους τρεις αμερικανούς προέδρους (Bush I, Clinton und Bush II), ανέφερε πως δεν κατάφεραν να εκμεταλλευτούν σωστά το δώρο της μοναδικής ηγεμονικής δύναμης στον πλανήτη, μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και πριν την άνοδο της Κίνας. Όπως ισχυρίζεται ο Brzezinski, ειδικά ο πρόεδρος Bush II έχασε τις αμερικανικές δυνατότητες, αφού δεν κατάφερε να διατηρήσει την ηγεμονία των ΗΠΑ στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, καθώς επίσης στην Τουρκία, μέσω της διεύρυνσης του NATO.

Στο στρατηγικό του σχεδιασμό, η Ευρώπη και η Ιαπωνία έχουν το ρόλο των υποτελών (προτεκτοράτα), οι οποίοι θα έπρεπε να χρησιμοποιηθούν ως «προγεφυρώματα», με στόχο τον αποκλεισμό της ρωσικής ενδοχώρας τόσο από τα δυτικά όσο και από τα ανατολικά – χωρίς να τους επιτρέπεται μία δική τους αυτόνομη πολιτική.

Περαιτέρω, η απόσπαση της Ουκρανίας από τη ρωσική σφαίρα επιρροής, έτσι ώστε να μπορέσει να εξουδετερωθεί η Ρωσία, βρίσκεται στο επίκεντρο

του στρατηγικού οράματος του Brzezinski, ο οποίος το 1998 ανέπτυξε το δόγμα ότι χωρίς την Ουκρανία η Ρωσία παύει να είναι Ευρασιατική Δύναμη.

Επιπλέον, προειδοποιώντας για τους νέους ανταγωνιστές, ανάμεσα στους οποίους είναι η Κίνα, η Ινδία, αναπτύσσει την εναλλακτική ιδέα, μέσω του εκδημοκρατισμού και του εκσυγχρονισμού της Ουκρανίας, να δεσμεύσει ακόμη και τη Ρωσία στη διευρυμένη δυτική στρατιωτική συμμαχία – μία Ρωσία, όμως, χωρίς τον Πούτιν, η οποία θα υποτάσσεται ως τοπική δύναμη στην απόλυτη ηγεμονία των ΗΠΑ.

Υπάρχει, βέβαια, και ένα διαφορετικό «στρατηγικό όραμα» στις ΗΠΑ. Σύμφωνα με αυτό, θα έπρεπε να εμποδιστεί με κάθε τρόπο τυχόν συμμαχία της Γερμανίας με τη Ρωσία, ενώ ο στόχος δεν πρέπει να είναι η κατάκτηση της Ρωσίας, αλλά η πρόκληση ζημιών στην οικονομία της – έτσι ώστε να αποδυναμωθεί εντελώς, οπότε να μπορεί να ελέγχεται πλήρως από τις ΗΠΑ.

1.3. Σύγκριση των δύο αντιλήψεων

Ο Sprykan ήταν ένας από τους ελάχιστους αμερικανούς λόγιους που αντιλήφθηκαν ότι αγνοώντας το γεωγραφικό παράγοντα παραβλέπεται μια πολύ σημαντική πηγή, η οποία θα μπορούσε να δια φωτίσει σε θέματα ασφαλείας. Όσο περισσότερο μελετούσε τη θέση των ΗΠΑ σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο, τόσο περισσότερο πειθόταν ότι η πολιτική τους στο ζήτημα της ασφαλείας ήταν μη ρεαλιστική και ανεπαρκής.

Σύμφωνα με τον Brzezinski η περιοχή κλειδί για την Ευρασία είναι η Ουκρανία. Ακολουθώντας τις προτροπές του, οι θιασώτες της θεωρίας του αργά ή γρήγορα θα έκαναν την απόπειρα να υποτάξουν την χώρα αυτή. Ακόμη και σήμερα, λοιπόν, ο Brzezinski επηρεάζει ισχυρά την Αμερικανική Γεωστρατηγική, ιδίως των Νεο-Συντηρητικών, στους οποίους θεωρείται ότι ανήκει η Χίλαρι Κλίντον.

2. Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩ ΘΕΩΡΙΩΝ

2.1. Επεμβάσεις ΗΠΑ στη Rimland

Εντός τριάντα ετών οι ΗΠΑ εισήλθαν δύο φορές στον πόλεμο και κάθε φορά η απειλή για την ασφάλεια συνίστατο στην πιθανότητα κυριαρχίας μιας και μόνο δύναμης στις περιοχές του κρηπιδώματος της ευρασιατικής χερσαίας μάζας. Κατά το τέλος του 1917, οι επιτυχίες των Γερμανών στο ανατολικό μέτωπο εναντίον της Ρωσίας, αποκορύφωμα των οποίων ήταν η Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ στις 3 Μαρτίου 1918, έκαναν να φαίνεται πιθανή η επιτυχία της γερμανικής απόπειρας για κυριαρχία στις παράλιες περιοχές του Ατλαντικού. Συγχρόνως, η Ιαπωνία αν και φαινομενικά σύμμαχος της Βρετανίας και των ΗΠΑ, επιχείρησε να πετύχει απόλυτο έλεγχο στην Άπω Ανατολή. Τον Ιανουάριο του 1915 άρχισε την εκστρατεία της επιβάλλοντας στην Κίνα το Χάρτη των Είκοσι Ενός Αξιώσεων. Αργότερα, το 1918, συμμετείχε στη συμμαχική επέμβαση στη Σιβηρία όπου και προώθησε ενεργά τα συμφέροντά της.

Η Διάσκεψη της Ουάσινγκτον του 1921-22 πέτυχε τη μερική ανάκληση εκ μέρους της Ιαπωνίας των εξωφρενικών απαιτήσεων του Χάρτη των Είκοσι Ενός Αξιώσεων καθώς και την απόσυρσή της από τη Σιβηρία και το Σαντούνγκ. Θεωρώντας πως ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος έληξε με τις Συνθήκες της Ουάσινγκτον και όχι με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών, συμπεραίνεται πως οι ΗΠΑ περιόρισαν τους αντιπάλους τους σε μια σχετικά μικρή περιοχή έχοντας κερδίσει αυτή τη συγκεκριμένη αντιπαράθεση ισχύος. Ωστόσο, δεν χρειάστηκε πολύς καιρός για να αρχίσει εκ νέου ένας ακόμη γύρος επεκτατικής πολιτικής, αποσκοπώντας στον έλεγχο του κρηπιδώματος και του τεράστιου δυναμικού ισχύος που διαθέτει. Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος αποτελεί τη συνέχιση αυτής της προσπάθειας, η οποία είχε στην πραγματικότητα ξεκινήσει από την Ιαπωνία το 1931 και τη Γερμανία το 1936. Αυτή τη φορά τη στιγμή της μέγιστης επέκτασής τους, οι Γερμανοί είχαν φτάσει εμμέσως στο Ντακάρ και οι Ιάπωνες έλεγχαν την περιοχή μέχρι τον Πορθμό του Τόρες, μεταξύ Νέας Γουινέας και Αυστραλίας.

Η εξέλιξη του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου υπογράμμισε τη σημασία της ισορροπίας δυνάμεων στην Ευρώπη για την ειρήνη και την ευημερία του κόσμου. Η πιο πρόσφατη διατύπωση της ιδέας της Ζώνης-Άξονα αναγνώρισε την κυρίαρχη σημασία του κρηπιδώματος και την αναγκαιότητα της συνεργασίας Βρετανίας-Ρωσίας-ΗΠΑ, ώστε να αποτραπεί η αύξηση της γερμανικής ισχύος στην περιοχή αυτή. Τροποποίησε ελαφρώς την ιδέα του μετατοπίζοντας τα όρια της Ζώνης-Άξονα στον ποταμό Γενισέι και μειώνοντας τη σπουδαιότητα της περιοχής των λιβαδιών της Κεντρικής Σιβηρίας. Η σοβιετική ισχύς εστιάζεται τώρα στο σημείο που την τοποθετεί η πραγματική γεωγραφική της συγκέντρωση, δυτικά των Ουραλίων. Η Ζώνη-Άξονας αποκτά μικρότερη σημασία από το κρηπίδωμα. Η παράλια ζώνη και, κατ' επέκταση, οι πραγματικές σχέσεις ισχύος στον κόσμο θα ελέγχονται από τη συνεργασία της χερσαίας και ναυτικής ισχύος της Βρετανίας, της Ρωσίας και των ΗΠΑ.

Άλλωστε ο πόλεμος τον οποίον διεξάγουν ακόμη και σήμερα οι ΗΠΑ είναι ως προς τα φυσικά του χαρακτηριστικά, ένας πόλεμος για τον έλεγχο του παράλιου κρηπιδώματος της Ευρώπης και της Ασίας. Ο απώτερος στόχος είναι η παρεμπόδιση της κυριαρχίας σε αυτές τις περιοχές ηγεμονικών δυνάμεων, οι αρχές και τα ιδανικά των οποίων αντίκεινται στο σύνολο της εξέλιξης του Δυτικού πολιτισμού.

Αξίζει να αναφερθεί πως η προβολή ισχύος σε καιρό ειρήνης διέπεται από τις ίδιες στρατηγικές αρχές που καθορίζουν την επιτυχή διεξαγωγή των επιχειρήσεων σε καιρό πολέμου. Βέβαια, **οι αγώνες για την απόκτηση ισχύος στο Ανατολικό Ημισφαίριο είχαν πάντοτε σημείο αναφοράς τις σχέσεις μεταξύ Ζώνης-Άξονα και κρηπιδώματος, τη συγκέντρωση ισχύος εντός του ιδίου του κρηπιδώματος, την επίδραση της από θαλάσσης πίεσης στις παράλιες ζώνες και τέλος τη συμμετοχή σε αυτήν την ασκούμενη από το Δυτικό Ημισφαίριο πίεση.**

2.2. Στρατηγική ανάσχεσης Σοβιετικής Ένωσης

Ο Spykman ισχυρίστηκε ότι **για μια ναυτική δύναμη όπως οι ΗΠΑ, ο έλεγχος της Ευρασίας επιτυγχάνεται με τον έλεγχο της περιμέτρου αυτής**. Ουσιαστικά ο Spykman μαζί με τον Mackinder έθεσαν το υπόβαθρο της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο, το οποίο περιγράφηκε με το δόγμα της ανάσχεσης της ΕΣΣΔ.

Από την άλλη πλευρά, η Μόσχα τα τελευταία 20 χρόνια κατέβαλε δυο προσπάθειες να προσεγγίσει τη Δύση και κυρίως τις ΗΠΑ και να συνάψει μια νέα εταιρική σχέση. Η πρώτη ήταν μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης υπό τον Μπόρις Γέλτσιν, όταν κυριαρχούσε ένας «ρομαντικός ατλαντισμός». Η δεύτερη φάση αφορά τα πρώτα χρόνια της προεδρίας Πούτιν, δηλαδή μεταξύ 2000 και 2004, όταν αναζητούσε μια σχέση συνεργασίας με τη Δύση, που να είναι όμως ισότιμη. Και οι δυο προσπάθειες προσέγγισης απέτυχαν, καθώς η Δύση δεν ήταν στην πραγματικότητα έτοιμη να αποδεχθεί την Ρωσία σε μια νέα τάξη στο πεδίο της ασφάλειας⁹.

Συγκεκριμένα, όταν το 1991 οι Γέλτσιν και Κόζιρεφ ανακοίνωσαν τη διάλυση της ΕΣΣΔ οι ΗΠΑ μεταχειρίστηκαν τη Ρωσία ως ηττημένη χώρα σε πόλεμο. Ξεκίνησαν από το 1993 τη διεύρυνση του ΝΑΤΟ προς Ανατολάς και στην πορεία έστησαν ως πρόσχημα συνεργασίας με τη Μόσχα το Συμβούλιο ΝΑΤΟ-Ρωσίας. Επίσης, η απόφαση, κυρίως της αμερικανικής κυβέρνησης, που στηρίχθηκε από την Πολωνία και της χώρες της Βαλτικής να προσφέρουν σε Ουκρανία και Γεωργία ένα σχέδιο προσέγγισης του ΝΑΤΟ ήταν ασφαλώς μια απόφαση που συνέβαλε αρνητικά στις σχέσεις Ρωσίας-ΗΠΑ.

Την άνοιξη του 1999, όταν οι ΗΠΑ αποφάσισαν να κηρύξουν τον πόλεμο στη Γιουγκοσλαβία και παρέκαμψαν απροσχημάτιστα τη Μόσχα και στη συνέχεια επεφύλαξαν στις ρωσικές στρατιωτικές δυνάμεις στο Κόσοβο μεταχείριση όχι εταίρου αλλά ανεπιθύμητου αντιπάλου¹⁰. Επίσης, η κρίση του Κοσσυφοπεδίου τόσο το 1999 όσο και η αναγνώρισή του από χώρες της Δύσης τον Φεβρουάριο του 2009 σημαίνουν ότι υπάρχουν όντως ορισμένες αποφάσεις της Δύσης οι οποίες στηρίχθηκαν στη διαπίστωση ότι η Ρωσία είναι μια παραπαίουσα χώρα και οι οποίες προκάλεσαν σύγχυση στη Μόσχα. Ανεξάρτητα από το εάν η Δύση προσέβαλε πραγματικά τη Ρωσία, στην ίδια τη Ρωσία αισθάνονται ότι εξαπατώνται και αποδυναμώνονται από τη Δύση¹¹.

Το ρήγμα στις σχέσεις Ρωσίας – ΗΠΑ οφείλεται στην εισβολή των Αμερικανών στο Ιράκ, παρά τις αντιρρήσεις της Ρωσίας, το γεγονός ότι οι ΗΠΑ σύναψαν σχέσεις με τις κυβερνήσεις που ανέλαβαν μετά τις ανατροπές σε Γεωργία και Ουκρανία, αλλά και με το ότι προσπάθησαν να εγκαταστήσουν στρατιωτικές βάσεις στην κεντρική Ασία ή με το ότι οι Αμερικανοί βοήθησαν τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης να εξαγουν ενέργεια, σπάζοντας έτσι το μονοπώλιο της Ρωσίας. Από την άλλη, υπό τον Πούτιν η Ρωσία βοήθησε τις ΗΠΑ στην επέμβαση στο Αφγανιστάν αλλά και στη δημιουργία

⁹ Drechsler, 2014

¹⁰ Καπόπουλος, Ημερησία, 2014.

¹¹ Drechsler, 2014

στρατιωτικών βάσεων σε χώρες, όπως το Ουζμπεκιστάν και το Κιργιστάν. Αυτές οι κινήσεις ήταν ένα μήνυμα του Πούτιν ότι ήταν πρόθυμος να συνεργαστεί, αλλά δυστυχώς απέτυχε αυτή η απόπειρα και εξαιτίας λανθασμένων αποφάσεων, όπως τη διεύρυνση του NATO προς ορισμένες χώρες της πρώην ανατολικής Ευρώπης.

3. Η ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ Ζ. BRZEZINSKI ΚΑΙ ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΙ ΑΝΑΣΧΕΤΙΚΟΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΑΣΙΑ

Φαίνεται ότι οι ΗΠΑ αδυνατούν να αντιληφθούν τη νέα πραγματικότητα, παρά την προειδοποίηση του Brzezinski, ο οποίος με το βιβλίο του «Η Μεγάλη Σκακιέρα: Αμερικανική Υπεροχή Και Οι Γεωστρατηγικές Υποχρεώσεις της» ήταν ο αρχιτέκτονας του σχεδίου της Ουάσιγκτον να κυβερνά τον κόσμο, όμως στη συνέχεια εγκατέλειψε το σχέδιο αυτό και συνιστούσε τη σφυρηλάτηση δεσμών με τη Ρωσία και την Κίνα. Με επόμενο άρθρο του στο περιοδικό *American Interest*, που φέρει τον τίτλο «Προς Μια Παγκόσμια Αναδιάρθρωση», ο Brzezinski αποκαλύπτει ότι ισχυρά μέλη του κατεστημένου κατάστροφης πολιτικής δεν πιστεύουν πλέον ότι η Ουάσιγκτον θα επικρατήσει στην επιδίωξή της να επεκτείνει την αμερικανική ηγεμονία στη Μέση Ανατολή και στην Ασία.

Ο Brzezinski αναφέρει την άνοδο της Ρωσίας και της Κίνας, την αδυναμία της Ευρώπης και τη *«βίαιη πολιτική αφύπνιση μεταξύ των μετααποικιακών μουσουλμάνων»* ως τα άμεσα αίτια αυτής της αιφνίδιας ανατροπής. Διαπιστώνει δε ότι *«οι ΗΠΑ είναι ακόμη η ισχυρότερη οντότητα πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά, αλλά, λόγω των περίπλοκων γεωπολιτικών μεταβολών στις περιφερειακές ισορροπίες, δεν είναι πια η παγκόσμια αυτοκρατορική δύναμη... Καθώς η εποχή της κυριαρχίας τους τελειώνει, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν ανάγκη να ηγηθούν στην αρχιτεκτονική αναδιάρθρωση της παγκόσμιας δύναμης»*.

Σύμφωνα με τον Brzezinski, επειδή η εποχή της μονοκρατορίας της υπερδύναμης στον πλανήτη πλησιάζει στο τέλος της, θα πρέπει να αναλάβει την πρωτοβουλία, όσον αφορά την αναδιάρθρωση της παγκόσμιας αρχιτεκτονικής. Οφείλει όμως να λάβει υπ' όψιν της πέντε θεμελιώδεις αλήθειες σε σχέση με την καινούργια αναδιανομή της παγκόσμιας πολιτικής εξουσίας – καθώς επίσης τη βίαιη πολιτική αφύπνιση της Μέσης Ανατολής, η οποία σηματοδοτεί το ξεκίνημα ενός νέου παγκόσμιου αναπροσανατολισμού. Οι αλήθειες αυτές είναι οι εξής:

(α) Η πρώτη είναι το ότι οι ΗΠΑ αποτελούν ακόμη την ισχυρότερη δύναμη στον πλανήτη – πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά. Εν τούτοις, λόγω των πολύπλοκων γεωπολιτικών αλλαγών, όσον αφορά τις εκάστοτε περιφερειακές ισορροπίες, οι ΗΠΑ έχουν πάψει πλέον να είναι μία παγκόσμια «αυτοκρατορική» δύναμη – κάτι που όμως ισχύει επίσης για όλες τις άλλες μεγάλες χώρες.

(β) Η δεύτερη αλήθεια είναι το ότι η Ρωσία βιώνει μία νέα «σπασμωδική» φάση διάλυσης της αυτοκρατορίας της και αποξενώνει με έναν παράλογο τρόπο ορισμένα από τα προηγούμενα μέρη της κάποτε τεράστιας αυτοκρατορίας της – όχι μόνο στην ισλαμική νοτιοδυτική περιοχή της αλλά, επίσης, στην Ουκρανία, στη Λευκορωσία και στη Γεωργία, πολύ περισσότερο στις χώρες της Βαλτικής.

(γ) Η τρίτη είναι πως η Κίνα έχει εμπλακεί σε έναν σταθερό αγώνα δρόμου, με κάποια επιβράδυνση το τελευταίο χρονικό διάστημα, με στόχο να αναδειχθεί σε έναν ισότιμο αντίπαλο των ΗΠΑ – αν και προς στιγμήν προσέχει πάρα πολύ, ώστε να μην προκαλέσει κατά μέτωπο την υπερδύναμη. Από στρατιωτικής πλευράς φαίνεται πως επιδιώκει με μία νέα γενιά όπλων να επιτύχει μία επαναστατική αλλαγή – όταν την ίδια στιγμή προσπαθεί να διευρύνει την περιορισμένη παρουσία της ως θαλάσσια δύναμη.

(δ) Η τέταρτη αλήθεια είναι πως η Ευρώπη μπορεί όμως να διαδραματίσει έναν εποικοδομητικό ρόλο – εάν αναλάβει την ηγεσία του πλανήτη, σε σχέση με τις διεθνείς απειλές εναντίον της παγκόσμιας ευημερίας, καθώς επίσης της επιβίωσης του ανθρώπου.

Επιπλέον, η Ευρώπη είναι πολιτικά και πολιτισμικά συνδεδεμένη με τα σημαντικότερα αμερικανικά συμφέροντα στη Μέση Ανατολή, στηρίζοντάς τα – ενώ η σταθερότητα της Ευρώπης εντός του ΝΑΤΟ είναι ζωτικής σημασίας για μία εποικοδομητική μακροπρόθεσμη λύση όσον αφορά την κρίση της Ουκρανίας-Ρωσίας.

(ε) Η πέμπτη και τελευταία αλήθεια είναι το ότι η βίαιη πολιτική αφύπνιση των μουσουλμάνων της παλαιότερης αποικιοκρατικής εποχής, αποτελεί εν μέρει μία καθυστερημένη αντίδραση εναντίον της τρομακτικής καταπίεσής τους, κυρίως από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Ταυτόχρονα, όμως, η αναζωπύρωση των παλαιών δυσαρρεσκειών, επίσης εντός του Ισλάμ, διαδραματίζει έναν διχαστικό ρόλο – όπου οι ιστορικές θρησκευτικές ισλαμικές διαιρέσεις, δεν έχουν καμία σχέση με τη Δύση.

Περαιτέρω, εάν τοποθετήσει κανείς τις πέντε αυτές αλήθειες στην αφετηρία μίας ομοιόμορφης ανάλυσης, θα διαπιστώσει ότι οι ΗΠΑ όσον αφορά την αναδιάρθρωση της παγκόσμιας αρχιτεκτονικής σκέφτονται να αναλάβουν την ηγεσία με έναν έξυπνο τρόπο έτσι ώστε η βία, η οποία έχει εκραγεί εντός του μουσουλμανικού κόσμου, διευρυνόμενη περιστασιακά περαιτέρω, ενώ θα μπορούσε να εμφανισθεί και σε άλλες περιοχές του τρίτου κόσμου, να αναχαιτιστεί, χωρίς να καταστρέψει την παγκόσμια τάξη πραγμάτων. Θα μπορούσε τώρα να σκιαγραφηθεί η νέα αυτή τάξη πραγμάτων σε σχέση με τις παραπάνω αλήθειες και ειδικότερα τα εξής:

(α) Οι ΗΠΑ θεωρούν πως θα μπορούσαν να είναι αποτελεσματικές στη Μέση Ανατολή, εάν δημιουργούσαν μία συμμαχία, η οποία θα συμπεριλάμβανε τη Ρωσία και την Κίνα, σε κάποιον διαφορετικό βαθμό την κάθε μία. Ενδεχομένως, λοιπόν, να ήταν αυτός ο στόχος, εάν υποθέσουμε πως

υποδαύλισαν οι ίδιες τις αναταραχές στην περιοχή, μέσω της χρηματοδότησης του ISIS.

Για να μπορέσει τώρα να συμβεί κάτι τέτοιο, θεωρούν πως θα έπρεπε εν πρώτοις η Ρωσία να πάψει να ασκεί μονομερώς βία εναντίον των γειτονικών της κρατών – ειδικά όσον αφορά την Ουκρανία, τη Γεωργία και τις χώρες της Βαλτικής. Παράλληλα, όμως, το NATO περικυκλώνει συνεχώς τη Ρωσία.

Όσον αφορά την Κίνα θα έπρεπε να εγκαταλείψει τις σκέψεις, σύμφωνα με τις οποίες η εγωιστική παθητικότητα, όσον αφορά τις κλιμακούμενες τοπικές κρίσεις στη Μέση Ανατολή, θα αναδειχθεί πολιτικά και οικονομικά σε ένα πλεονέκτημά της – σε σχέση με τις φιλοδοξίες της στην παγκόσμια σκακιέρα.

(β) Η Ρωσία, για πρώτη φορά στην ιστορία της, βρίσκεται στη διαδικασία μετατροπής της σε ένα πραγματικό εθνικό κράτος. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991 οδήγησε στην ξαφνική δημιουργία ενός κυρίως ρωσικού κράτους, ως απογόνου της – καθώς επίσης στη μετάλλαξη των μη ρωσικών δημοκρατιών της πρώην σοβιετικής ένωσης σε τυπικά ανεξάρτητα κράτη. Τα κράτη αυτά προσπαθούν να εδραιώσουν την ανεξαρτησία τους, χρησιμοποιώντας τόσο τη Δύση, όσο και την Κίνα με διαφορετικούς τρόπους και σε διαφορετικές περιοχές, εις βάρος της Ρωσίας.

Εν τω μεταξύ, το μέλλον της Ρωσίας εξαρτάται από την ικανότητά της να μετατραπεί σε ένα σημαντικό εθνικό κράτος, με μεγάλη επιρροή, το οποίο να είναι μέρος μίας ενωμένης Ευρώπης. Εάν δεν συμβεί κάτι τέτοιο, τότε θα είχε δραματικές αρνητικές συνέπειες όσον αφορά την ικανότητα της Ρωσίας να αντισταθεί σε μία κλιμακούμενη εδαφική και δημογραφική πίεση εκ μέρους της Κίνας, η οποία, λόγω της αυξανόμενης ισχύος της, είναι όλο και περισσότερο απρόθυμη να τηρήσει τις άνισες συμφωνίες που της έχει επιβάλλει η Ρωσία στο παρελθόν.

(γ) Η μεγάλη οικονομική επιτυχία της Κίνας απαιτεί από τη συγκεκριμένη χώρα τη συνειδητοποίηση ότι η πολιτική βιασύνη οδηγεί σε κοινωνικό βάρος. Η καλύτερη πολιτική προοπτική για την Κίνα στο άμεσο μέλλον είναι να εξελιχθεί στο σημαντικότερο σύμμαχο των ΗΠΑ, όσον αφορά την ανάσχεση του παγκοσμίου χάους κάθε είδους, όπως διαπιστώνεται σήμερα στη Μέση Ανατολή.

Εάν δεν αναχαιτισθεί η βία, τότε θα επεκταθεί στις νότιες και ανατολικές περιοχές της Ρωσίας, καθώς επίσης στις δυτικές της Κίνας. Οι στενότερες σχέσεις μεταξύ της Κίνας και των νέων δημοκρατιών στην κεντρική Ασία, με τα πρώην βρετανικά μουσουλμανικά κράτη στη νοτιοδυτική Ασία (ιδίως με το Πακιστάν), κυρίως όμως με το Ιράν (λόγω της στρατηγικής θέσης του και της οικονομικής του σημασίας) αποτελούν τους φυσικούς στόχους μίας τοπικής γεωπολιτικής δραστηριοποίησης της, αλλά οφείλουν να είναι επίσης οι στόχοι μίας παγκόσμιας αμερικανικής και κινεζικής προσέγγισης.

(δ) Στη Μέση Ανατολή δεν θα υπάρξει καμία ανεκτή σταθερότητα όσο οι τοπικές οπλισμένες милитарιστικές ομάδες θα υπολογίζουν ότι θα είναι αυτές που θα επωφεληθούν από την εδαφική νέα τάξη πραγμάτων στην περιοχή,

ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις θα μπορούν να ασκούν μία πολιτική εξτρεμιστικής βίας.

Η κατάσταση αυτή είναι δυνατόν να αλλάξει εάν συνεργασθούν οι ΗΠΑ με τη Ρωσία και την Κίνα, σε συνδυασμό με μία υπεύθυνη άσκηση βίας (στρατιωτικών επιχειρήσεων) από τα εδραιωμένα κράτη της περιοχής, όπως το Ιράν, η Τουρκία, το Ισραήλ και η Αίγυπτος. Η Σαουδική Αραβία δημιουργεί αμφιβολίες σχετικά με την ικανότητά της να διαδραματίσει έναν εποικοδομητικό ρόλο στην περιοχή, μεταξύ άλλων επειδή προωθεί το θρησκευτικό φανατισμό.

Ολοκληρώνοντας, αυτές είναι σε γενικές γραμμές οι απόψεις των Αμερικανών όσον αφορά τη νέα γεωπολιτική τάξη πραγμάτων. Συμπεραίνεται δε ότι θεωρούν μεν ως μεγαλύτερη απειλή για την παγκόσμια ηγεμονία τους την Κίνα, αλλά φοβούνται σε μεγάλο βαθμό τη Ρωσία, την οποία θέλουν να υποχρεώσουν να μετατραπεί σε ένα εθνικό κράτος, εγκαταλείποντας το αυτοκρατορικό παρελθόν της.

Σε κάθε περίπτωση, ο στόχος ορισμένων σημαντικών προσωπικοτήτων της υπερδύναμης είναι να μην υπάρξει άλλη ηγεμονική δύναμη στον πλανήτη, όταν δεν θα μπορεί πλέον η ίδια να τα καταφέρει, αλλά μία συμμαχία των ισχυρών κρατών, υπό την ίδια, τη Ρωσία και την Κίνα. Ενδιαφέρουσα είναι η πρόταση της ένωσης της Ρωσίας με την Ευρώπη, την οποία φυσικά δεν επιθυμεί με κανέναν τρόπο η Γερμανία, αφού δεν θέλει κανένα αντίπαλο δέος στην περιοχή της, ενώ προσπαθεί να ανεξαρτητοποιηθεί από τις ΗΠΑ, με τη βοήθεια της ΕΕ.

Στην προσπάθεια να διερευνηθεί γιατί η Ευρασία είναι το κέντρο του παιχνιδιού που εμπλέκει πολλούς παράγοντες με διαφορετικά συμφέροντα και ισχύ, η σχετικιστική θεωρία παρέχει τη δυνατότητα εκτίμησης γιατί το μέλλον της ανθρωπότητας θα διακυβευτεί στην Ευρωασία, καθώς αυτός που θα την ελέγχει θα ελέγχει τον κόσμο.

Οι ΗΠΑ, από την άλλη, θεωρούν την περιοχή της Κεντρικής Ασίας και του Καυκάσου εξαιρετικά σημαντική για τα συμφέροντα των αμερικανικών πετρελαϊκών εταιριών για την εξόρυξη και εμπορία του πετρελαίου.

Οι ΗΠΑ έχουν στρατηγικό στόχο να ελέγχουν και να εκμεταλλευτούν τα κοιτάσματα, τις επενδύσεις και τη δημιουργία δρόμων για τη μεταφορά τους στις διεθνείς αγορές. Έχουν στόχο να διαχειριστούν την ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή για να αποτρέψουν άλλη ανταγωνιστική δύναμη που θα είναι εμπόδιο στα Αμερικανικά συμφέροντα και στα συμφέροντα της διεθνούς κοινότητας. Σε αυτόν τον ανταγωνισμό της περιφερειακής κυριαρχίας, οι εξελίξεις θα επηρεάσουν και τα εθνικά συμφέροντα της Ελλάδας.

Συνεπώς, τα συμφέροντα της Αμερικής έχουν προτρέψει να εφαρμοστεί αυτή η πολιτική στην Μέση Ανατολή. Συγκεκριμένα, ο βιομηχανικός κόσμος κατευθύνεται προς μια αναμέτρηση για το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο της Μέσης Ανατολής. Η επιβίωση των ΗΠΑ και η διατήρηση της κυρίαρχης παγκόσμια θέσης της απαιτεί να έχει τον έλεγχο των πετρελαίων της Μέσης

Ανατολής. Επιπλέον, πρέπει να σιγουρευτούν ότι καμία άλλη χώρα (ιδιαίτερως η Κίνα) ή ομάδα χωρών δεν θα πετύχουν έναν τέτοιο στόχο.

Η συνέχιση του πολέμου στο Αφγανιστάν και στο Πακιστάν, από τον Πρόεδρο Ομπάμα, αποκαλύπτει ότι έχει εφαρμόσει την ίδια αντιμετώπιση και στην υπόλοιπη Ευρασία. Ο Ομπάμα καταλαβαίνει την κοινή λογική της θέσης του Brzezinski, σύμφωνα με τον οποίο, *«Η παγκόσμια πρωτοκαθεδρία της Αμερικής εξαρτάται άμεσα για πόσο καιρό και πόσο αποτελεσματικά θα συνεχιστεί η υπεροχή των ΗΠΑ στην ευρασιατική ήπειρο. Περίπου 75 τοις εκατό του παγκοσμίου πληθυσμού ζουν στην Ευρασία, και το μεγαλύτερο μέρος του παγκόσμιου φυσικού πλούτου βρίσκεται επίσης εκεί, και σε επιχειρήσεις και κάτω από το έδαφός της. Το Καζακιστάν κρύβει στο υπέδαφός του κοιτάσματα 200 δις. Βαρέλια πετρέλαιο, 17 κοιτάσματα πετρελαίου έχουν εντοπιστεί στην Κασπία. Στην περιοχή αυτή είναι οι μεγαλύτερες καταναλωτικές δυνάμεις σε στρατιωτικό οπλισμό και είναι ένα από τα σημεία της γης που βρίσκονται οι πυρηνικές δυνάμεις. Η Ευρασία αποτελεί τα τρία τέταρτα των πηγών ενέργειας στον κόσμο», για να συνεχίσει πως «ο στόχος των ΗΠΑ είναι όχι μόνον να μην αφήσει άλλα κράτη να έχουν πρόσβαση στους ζωτικής σημασίας πόρους της Ευρασίας, αλλά να εξασφαλίσει να συνεχίσει να έχει η ίδια πρόσβαση στην περιοχή, και, ιδιαίτερα, να διατηρήσει τη θέση του μεσολαβητή που θα καθορίζει ποια άλλα έθνη θα λαμβάνουν πόσο πολύ και υπό ποιο μερίδιο....Ο αμεσότερος στόχος είναι να επιβεβαιώσουμε ότι κανένα άλλο κράτος ή συνδυασμός κρατών θα αποκτούσε την ικανότητα να αποβάλει τις ΗΠΑ από την Ευρασία ή ακόμα και να μειώσει σημαντικά τον αποφασιστικό ρόλο διαιτησίας της».*

Συνεπώς, η γεωστρατηγική των ΗΠΑ έχει τρεις στόχους προς την Ευρασία. Ο πρώτος στόχος είναι να εμποδιστεί η άνοδος μιας ευρωασιατικής δύναμης ή κάποια παράταξη ή συνασπισμός που θα αντισταθούν στην Αμερικανική επιρροή στις χώρες του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας. Να εμποδιστεί η ηγεμονία της Ρωσίας να κινηθεί προς το Νότο.

Ο δεύτερος στόχος είναι να μη δημιουργηθούν στρατηγικοί συνασπισμοί ή συνεταιρισμοί ή παρατάξεις σε θέσεις κλειδιά στην Ευρωασία που θα δημιουργήσουν ένα ενωμένο υπερ-Ευρωπαϊκό σύστημα ασφαλείας.

Ο τρίτος μακροπρόθεσμος στόχος είναι να δημιουργηθεί ένα παγκόσμιο σύστημα συνεργασίας, με ρυθμιστή τις ΗΠΑ. Ο οικονομολόγος William Engdahl έχει δώσει την ίδια εξήγηση για τον Αμερικανικό πόλεμο στο Αφγανιστάν. *«Γιατί είναι οι ΗΠΑ στο Αφγανιστάν; ρωτάει. Γιατί τα 30.000 στρατεύματα και αυξήσεις ιδιωτικών μισθοφόρων; Γιατί ο στόχος είναι να αποτραπεί η συνεργασία μεταξύ της Κίνας και της Ρωσίας για τον έλεγχο του πετρελαίου και το φυσικό αέριο σε εκείνη την περιοχή».*

Ο Brzezinski δηλώνει ότι *«Μέχρι σήμερα, τα στοιχεία δείχνουν ότι το μεγάλο σχέδιο δουλεύει, αν και, με μια μεγάλη απώλεια ζωής και τεράστιες οικονομικές δαπάνες».* Αυτό το σχέδιο λειτουργεί, βεβαίως, στο Ιράκ. Οι ΗΠΑ έχουν αποτρέψει οποιαδήποτε άλλη σημαντική δύναμη ή το συνδυασμό σημαντικών δυνάμεων από το να έχουν τον έλεγχο του πετρελαίου της χώρας και την απομάκρυνση των ΗΠΑ.

Ο Brzezinski στο περίφημο βιβλίο του “The Grand Chessboard”, (Η Μεγάλη Σκακίερα), το 1997, έγραφε περίπου ότι ήλθε η ώρα της Αμερικής να καθίσει στο θρόνο του παγκόσμιου ηγεμόνα υποστηρίζοντας ότι «η εμβέλεια της αμερικανικής παγκόσμιας δύναμης σήμερα είναι μοναδική. Οι ΗΠΑ, όχι μόνον ελέγχουν τους ωκεανούς και τις θάλασσες, αλλά έχουν αναπτύξει στρατιωτική ικανότητα για αμφίβιο έλεγχο των ακτών που τους επιτρέπει να προβάλουν την ισχύ τους στο εσωτερικό των χωρών με συγκεκριμένους πολιτικούς τρόπους...η Αμερική διατηρεί και επεκτείνει την ηγεμονία της στην εκμετάλλευση των τελευταίων ανακαλύψεων της επιστήμης και της τεχνολογίας για στρατιωτικούς σκοπούς, δημιουργώντας έτσι ένα τεχνολογικά απaráμιλλο στρατιωτικό καθεστώς το μόνο με αποτελεσματική και παγκόσμια εμβέλεια...όλα αυτά ενισχύονται και από την αμερικανική κυριαρχία στις τηλεπικοινωνίες, στη μαζική κουλτούρα και τη λαϊκή αναψυχή...». Τα παραπάνω καταδεικνύουν τον αμερικανικό ηγεμονισμό σε όλο του το μεγαλείο.

Με το τέλος του ψυχρού πολέμου, το δόγμα της ανάσχεσης της πρώην ΕΣΣΔ επιβραβεύτηκε με την ίδια την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Μια ισορροπία ισχύος του διεθνούς συστήματος που βασιζόταν στο διπολισμό έλαβε τέλος. Η πλήρης επικράτηση της Αμερικής σε όλους του τομείς, τον πολιτικό, το στρατιωτικό και τον οικονομικό, την ανέδειξαν ως τη μοναδική υπερδύναμη ή καλύτερα το μοναδικό ηγεμόνα¹².

3.1. Αμερικανικές Στρατηγικές επέμβασης στην Ευρασία

Ο Brzezinski και οι συνοδοιπόροι του της Νέας Τάξης πλάσασαν ένα αμερικανικό μοντέλο όπου κυριαρχούσε ο υπερκαταναλωτισμός. Παράλληλα με την επιβολή του αμερικανικού μοντέλου, ήρθε και η ανοιχτή στρατιωτική επέμβαση για την επικράτηση των «αξιών» της Νέας Τάξης, σε μια σειρά χωρών. Το σχέδιο αυτό της στρατιωτικής περικύκλωσης της Ευρασίας είχε εισέλθει στην τελική του φάση με την «Αραβική Άνοιξη». Τυνησία, Λιβύη, Αιγύπτιος, Συρία και έπονταν συνέχεια με την διαφορά, όμως, ότι στην Ρωσία είχε αρχίσει να εμφανίζεται ο Βλαδιμήρ Πούτιν.

Η εξέλιξη της «νέας μεγάλης παρτίδας» καθορίστηκε από τους ανταγωνισμούς των διαφόρων μεγάλων δυνάμεων. Μετά το 2001 και τη δυτική επέμβαση στο Αφγανιστάν, η Ουάσινγκτον προσπάθησε να διαδραματίσει κάποιον ρόλο στην κεντρική Ασία. Στην αρχή, οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν τη συγκατάθεση του Πούτιν, ο οποίος, στις 11 Σεπτεμβρίου 2001, υπήρξε ο πρώτος ηγέτης που εξέφρασε τα συλληπητήριά του στον αμερικανικό λαό και στον Τζορτζ Γ. Μπους.

Το 2001, μετά την άφιξη των πρώτων αμερικανικών αεροσκαφών στην αεροπορική βάση του Μανάς, η Ουάσινγκτον κατόρθωσε να προσαρμοστεί στο τοπικό περιβάλλον, παραχωρώντας τις επικερδέστετες συμβάσεις ανεφοδιασμού σε κηροζίνη στους γιους δύο διαδοχικών προέδρων της Κιργιζίας, του Ασκάρ Ακάγιεφ (1991-2005) και του Κουρμανμπέκ Μπακίεφ (2005-2010), μέχρι την ανατροπή τους. Μετά το 2010, όμως, η Μόσχα

---

¹² Νικολαΐδης, 2016.

ενέτεινε τις πιέσεις προς το Μπισκέκ, με στόχο την εκδίωξη των Αμερικανών, κατορθώνοντας, αρχικά, να μετατραπεί η βάση σε απλό κέντρο ανεφοδιασμού, με σύμβαση που θα ανανεωνόταν κάθε χρόνο.

Ο Λευκός Οίκος υποχώρησε απρόθυμα. Αλλά, στο πλαίσιο της επανεκκίνησης (reset) των σχέσεων με τη Μόσχα, που επεδίωξε μετά την εκλογή του, ο πρόεδρος Μπάρακ Ομπάμα αρνήθηκε να μετατρέψει το θέμα σε διελκυστίνδα. Και, καθώς η απόφαση αποχώρησης από το Αφγανιστάν είχε ήδη ληφθεί, η Ουάσιγκτον μοιάζει ήδη να στρέφεται αλλού: προς το ανατολικό άκρο της Ευρασίας και τις ακτές του Ειρηνικού όπου συγκλίνουν τα στρατηγικά και εμπορικά συμφέροντά της. Η αμερικανική μετατόπιση πρέπει να θεωρηθεί ως συνέχιση της ίδιας στρατηγικής επιδίωξης με άλλα μέσα: της επιμονής στη διατήρηση νευραλγικού ρόλου στην ευρασιατική ήπειρο, αλλά, πλέον, πιο ανατολικά.

Η νέα πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών στην κεντρική Ασία στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στη θεώρησή τους για τον «νέο δρόμο του μεταξιού», πρωτοβουλία που, από το 1999, προωθεί τη δημιουργία μιας περιοχής οικονομικά ζωντανής και δικτυωμένης μέσω του Αφγανιστάν και των χωρών της κεντρικής και νότιας Ασίας, με απώτερο σκοπό τη διασφάλιση της σταθερότητάς της. Η ιδέα έγκειται στην ενθάρρυνση των εμπορικών συναλλαγών, με βοήθεια κυρίως στην κατασκευή υποδομών. Το σχέδιο, όμως, δεν είναι ούτε συνεκτικό ούτε ρεαλιστικό. Έτσι, η γραμμή ηλεκτροδότησης Casa -1000, η οποία συνδέει την Κιργιζία, το Τατζικιστάν, το Αφγανιστάν και το Πακιστάν, υποφέρει από την κατάσταση του δικτύου στις δύο πρώτες χώρες και από την έλλειψη στρατηγικής για την ασφάλεια των υποδομών. Μεταξύ των πέντε πρώην σοβιετικών δημοκρατιών, οι πολιτικές σχέσεις παραμένουν δύσκολες από την ανεξαρτησία και μετά, ενώ οι οικονομικές συναλλαγές είναι ακόμη πολύ περιορισμένες. Πιο νότια, το Πακιστάν παίρνει αποστάσεις από τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες δεν έχουν οικονομικές σχέσεις με το Ιράν. Οι δύο αυτές χώρες, όμως, είναι απαραίτητες για την ύπαρξη μιας πραγματικής περιφερειακής συνεργασίας.

Μολονότι Καμπούλ και Ουάσιγκτον, μετά από μακρά περίοδο αβεβαιότητας, υπέγραψαν, τον Σεπτέμβριο, συμφωνία για την παραμονή αμερικανικών στρατευμάτων, το μέλλον του Αφγανιστάν είναι πολύ αβέβαιο. Και για να γίνουν εκτιμήσεις για τη μελλοντική εμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών, πρέπει να ληφθούν υπόψη κι άλλοι παράγοντες, όπως η νέα πράξη «του πολέμου κατά της τρομοκρατίας», η κατάσταση στο Πακιστάν ή η εξέλιξη των σχέσεων με τη Μόσχα, που έχει επηρεαστεί σημαντικά από την ουκρανική κρίση.

Η υπερδύναμη, διαπιστώνοντας πως η Ρωσία αντιστέκεται στο χρηματοπιστωτικό πόλεμο που της έχει κηρύξει, με αποτέλεσμα να αποδυναμώνεται απέναντι στους συμμάχους της, σχεδιάζει την ανεξαρτητοποίηση της Ευρώπης από τη ρωσική ενέργεια, με στόχο αφενός μεν την άσκηση ακόμη μεγαλύτερων οικονομικών πιέσεων στη χώρα, αφετέρου την αύξηση της δικής της οικονομικής ισχύος.

Διευρύνει, λοιπόν, σταδιακά τη σύγκρουσή της με τη Ρωσία στα επίπεδα των αγωγών παροχής ενέργειας, στα ατομικά εργοστάσια και στα λιμάνια, ενώ η ΕΕ επιδιώκει μία στρατηγική ενεργειακή συνεργασία με την Ουκρανία, προγραμματίζοντας την επέκταση των υποδομών των αγωγών και αυξάνοντας την ενεργειακή δυναμικότητα της Ουκρανίας, έτσι ώστε να περιορίσει την εξάρτησή της από τη Ρωσία.

Την ίδια στιγμή οι αμερικανοί δηλώνουν πως οι πρώην χώρες της Σοβιετικής Ένωσης θα πρέπει να απελευθερωθούν από τις οικονομικές παρενοχλήσεις της Μόσχας των τελευταίων δεκαετιών, προγραμματίζοντας την κατασκευή νέων αγωγών φυσικού αερίου, σε μία περιοχή που καλύπτει το 70% των αναγκών της από τη Ρωσία.

Παράλληλα, οι αμερικανικές επιχειρήσεις του κλάδου της σχιστολιθικής, καθώς επίσης της πυρηνικής ενέργειας, επιδιώκουν την επέκτασή τους στην Ευρώπη, έτσι ώστε να εκτοπίσουν τους ρωσικούς ομίλους, όπως στο παράδειγμα της επίσκεψης του αμερικανού υπουργού εξωτερικών στη Βουλγαρία, η οποία εισάγει το 85% των αναγκών της από τη Ρωσία, με στόχο την κατασκευή ενός πυρηνικού εργοστασίου από τις πολυεθνικές των ΗΠΑ.

Αμυνόμενη η Ρωσία, αγοράζει ενεργειακές υποδομές στην Ευρώπη, ενώ προσπαθεί να επεκταθεί στις χώρες της Μεσογείου, με κέντρο βάρους την Ελλάδα, την Ιταλία, την Κύπρο και την Αίγυπτο, όταν οι αμερικανοί σχεδιάζουν να μειώσουν κατά 20% το μερίδιό της στην ανατολική Ευρώπη, έως το 2020, αφενός μεν με την οικονομική βοήθεια της ΕΕ, αφετέρου με τη δική τους τεχνική και πολιτική στήριξη.

Περαιτέρω, η (εξαιρετικά εχθρική προς τη Ρωσία) Πολωνία, η Ουγγαρία και η Σλοβακία, ξεκίνησαν να προμηθεύουν την Ουκρανία με φυσικό αέριο, το οποίο οι ίδιες αγοράζουν από τη Ρωσία, έτσι ώστε να τη βοηθήσουν να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση, ενώ κατασκευάστηκε ένας νέος αγωγός μεταξύ της Μολδαβίας και της Ρουμανίας.

Από την άλλη πλευρά, η ΕΕ σχεδιάζει με τη σειρά της την ανεξαρτητοποίησή της από τη Ρωσία, συνεργαζόμενη στρατηγικά με το Αζερμπαϊτζάν και το Τουρκμενιστάν, γεγονός που συνδέεται με την ευρύτερη στρατηγική των ΗΠΑ στην περιοχή.

3.2. Πολιτική Γιέλτσιν

Τα πρώτα μετασοβιετικά χρόνια το επίπεδο του πραγματισμού στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής είχε αυξηθεί σημαντικά σε σχέση με τις υψηλές φιλοδοξίες της σοβιετικής περιόδου. Τόσο η ρωσική οικονομία, όσο και η ρωσική κοινωνία είχαν απόλυτη ανάγκη το «άνοιγμα προς τη Δύση», δηλαδή, την ευρεία συνεργασία με τις δυτικές χώρες. Ωστόσο, ο πρώιμος αυτός πραγματισμός συνοδευόταν από μία άκρως ιδεολογικοποιημένη πολιτική προσέγγιση. Στην πραγματικότητα, η γραμμή πλεύσης του προέδρου Γιέλτσιν εμπεριείχε έντονα στοιχεία ιδεαλισμού: θεωρούσε ότι η Δύση μπορούσε να επιλύσει κάθε πρόβλημα της Ρωσίας και για το λόγο αυτό η στρατηγική του

συνίσταται σε στρατηγική συμμαχία και υπακοή στις ΗΠΑ, ώστε να διατηρηθεί η Ρωσία στο προσκήνιο ως υπερδύναμη, εκμεταλλευομένη το πυρηνικό της οπλοστάσιο.

Οι σχέσεις με τη Δύση και ιδιαίτερα με τις ΗΠΑ πέρασαν σε μια νέα φάση. Από τη μία έγιναν πιο στενές, από την άλλη, όπως ήταν φυσικό, λιγότερο ισομερείς. Παρόλο που η Ουάσιγκτον υιοθέτησε προσεκτική στάση προς τη Μόσχα, πολύ γρήγορα έγινε φανερό στην κοινή γνώμη της Ρωσίας ότι οι συγκεκριμένες θέσεις, αλλά και η γενικότερη θεώρηση της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής ολοένα και περισσότερο προσδένονταν στο άρμα της αμερικάνικης ηγεμονίας. Το αποτέλεσμα ήταν να αναπτυχθούν αντιστάσεις που υποστήριζαν τη μεταβολή και την απομάκρυνση της Μόσχας από την Ουάσιγκτον και τη Δύση γενικότερα. Επίσης, πρόσθετες εξωτερικές και εσωτερικές εξελίξεις πίεζαν για μια αλλαγή στην εξωτερική πολιτική. Οι εξωτερικές αυτές εξελίξεις ήταν, μεταξύ άλλων, η αδυναμία ή η απροθυμία της Δύσης να αντιμετωπίσει την κρίση στη Γιουγκοσλαβία και κυρίως οι εθνικές και πολιτικές διενέξεις που ξέσπασαν στη Γεωργία, το Τατζικιστάν, τη Μολδαβία, την Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν, οι οποίες θα μπορούσαν να μεταφερθούν και σε περιοχές εντός της ρωσικής επικράτειας

Με τα τεκταινόμενα στη Γιουγκοσλαβία, μετά το 1992, η κυβέρνηση Γιέλτσιν δεν δίστασε να διαφοροποιηθεί από την πολιτική της Δύσης στη βοσνιακή κρίση. Η Μόσχα εναντιώθηκε στις προσπάθειες της Ουάσιγκτον την περίοδο 1993-1994 για άρση του εμπάργκο όπλων υπέρ των Βόσνιων Μουσουλμάνων. Τον Φεβρουάριο του 1994, ο πρόεδρος Γιέλτσιν εξέφρασε την ανησυχία του για το γεγονός ότι ορισμένες χώρες επιθυμούν τον αποκλεισμό της Ρωσίας από τις διαβουλεύσεις για την επίλυση του βοσνιακού προβλήματος και διακήρυξε τη βούληση της Μόσχας να αναλάβει ενεργό ρόλο στην προσπάθεια εξεύρεσης ειρηνικής λύσης. Τον Αύγουστο του 1995, η Μόσχα καταδίκασε απερίφραστα τους Νατοϊκούς βομβαρδισμούς εναντίον των σερβοβοσνιακών δυνάμεων. Παρόλα αυτά, οι ρωσικές ένοπλες δυνάμεις κλήθηκαν τον Ιανουάριο του 1996 να συμμετάσχουν στην ειρηνευτική δύναμη ως αναγνώριση της συμβολής του Κρεμλίνου στις προσπάθειες επίλυσης της βοσνιακής κρίσης· εξέλιξη που αναμφισβήτητα ανύψωσε το κύρος της Μόσχας ανάμεσα στους σερβικούς πληθυσμούς. Η συμμετοχή των ρωσικών δυνάμεων στην ειρηνευτική δύναμη δεν μείωσε στο ελάχιστο τις εντάσεις που προκάλεσε η Νατοϊκή επέμβαση στο ρωσικό πολιτικό σύστημα, το οποίο χαρακτηρίζεται από έντονες ιδεολογικές αντιπαραθέσεις. Η επιρροή των φιλοδυτικών δυνάμεων μειώθηκε σημαντικά και η ευρασιατική προσέγγιση άρχισε να κυριαρχεί στα κέντρα λήψης αποφάσεων.

Ο διαμεσολαβητικός ρόλος της Ρωσίας μεταξύ Σερβοβόσνιων και NATO την περίοδο 1993-1995 και η παρουσία ρωσικής ειρηνευτικής δύναμης αργότερα στη Βοσνία κατέστησαν τη Μόσχα προνομιακό συνομιλητή των ΗΠΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης με απτά οικονομικά ανταλλάγματα. Πιο συγκεκριμένα, η Ρωσία έγινε δέκτης γενναιοδωρης οικονομικής βοήθειας από Δυτικές κυβερνήσεις και διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (π.χ. ΔΝΤ) σε μια κρίσιμη περίοδο για το μέλλον της ρωσικής οικονομίας.

Η οικονομική κρίση και η κατάρρευση του χρηματιστηρίου της Μόσχας το 1998 περιόρισαν σημαντικά τη δυνατότητα της ρωσικής κυβέρνησης να διαδραματίσει έναν καθοριστικό ρόλο στα βαλκανικά δρώμενα. Ταυτόχρονα, το ρωσικό πολιτικό σύστημα μπήκε σε μια νέα δίνη εσωστρέφειας, λόγω της αδυναμίας του προέδρου Γιέλτσιν να προωθήσει σε πρόγραμμα οικονομικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων στη χώρα. Ο Νατοϊκός βομβαρδισμός της Σερβίας την άνοιξη του 1999 έγινε αντιληπτός από τη Μόσχα ως μια πράξη που παραβίαζε κατάφωρα τη διεθνή νομιμότητα· είχε προηγηθεί προκλητική παράκαμψη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, όπου η Μόσχα διατηρεί το δικαίωμα αρνησικυρίας. Η σταδιακή μετατροπή του ΝΑΤΟ σε παγκόσμιο χωροφύλακα που δρα κατά βούληση ανά την υφήλιο αιφνιδίασε τη ρωσική πολιτική ελίτ. Εντούτοις, το Κρεμλίνο είχε πολύ περιορισμένα περιθώρια αντίδρασης· η χώρα εξαρτιόταν από την οικονομική βοήθεια της Δύσης, ενώ οι ρωσικές ένοπλες δυνάμεις βρισκόταν σε τραγική κατάσταση. Η προέλαση μίας ρωσικής φάλαγγας μηχανοκίνητου πεζικού στην Πρίστινα λίγες ώρες πριν την έλευση των Νατοϊκών δυνάμεων δεν απέτρεψε το μοιραίο, δηλαδή την εκδίωξη των περισσότερων Σερβοκοσοβάρων από το Κόσοβο. Δίχως αμφιβολία, ο πόλεμος στο Κόσοβο δημιούργησε ένα ψυχολογικό ρήγμα ανάμεσα στη Ρωσία και τη Δύση.

Δύο είναι οι βασικοί λόγοι που ενίσχυσαν τον αντιαμερικανισμό στη ρωσική κοινωνία στα τέλη της δεκαετίας του 1990: Πρώτον, η συνεχιζόμενη οικονομική κρίση σε συνδυασμό με την απογοήτευση λόγω έλλειψης οικονομικής βοήθειας από τη Δύση. Για διάφορους λόγους η πολυαναμενόμενη από τις ρωσικές κυβερνητικές ελίτ οικονομική βοήθεια στα πλαίσια του σχεδίου Μάρσαλ δεν έφτασε ποτέ. Η ευρεία οικονομική κρίση που είχε ξεκινήσει από το 1992 επιδεινώθηκε από την έλλειψη δανείων τον Αύγουστο του 1998 και από τη σημαντική υποτίμηση του ρουβλίου, ενώ την ίδια περίοδο, το ήδη χαμηλό βιοτικό επίπεδο μειώθηκε κατά 30%. **Δεύτερον, η στάση της Δύσης, κυρίως ως προς την επέκταση του ΝΑΤΟ, και τους βομβαρδισμούς της πρώην Γιουγκοσλαβίας, αύξησαν τη στήριξη στους εθνικιστές στρατιωτικούς στο εσωτερικό πολιτικό σκηνικό της Ρωσίας, για τους οποίους, η Δύση φαινόταν φυσικός εχθρός.** Ειδικά την περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου, η Ρωσία την εξέλαβε περισσότερο σαν αποκάλυψη της κρυφής ατζέντας των ΗΠΑ, οι οποίες αφήφησαν όχι μόνο τη Ρωσία, αλλά και τα ΗΕ και το Διεθνές Δίκαιο, παρά σαν την εκπλήρωση μιας παγκόσμιας αποστολής. Οι σχέσεις Ρωσίας- Δύσης εκείνη την περίοδο έγιναν περισσότερο ανταγωνιστικές απ' ό,τι ήταν αμέσως μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης.

3.3. Πολιτική Πούτιν

Όταν ο Πούτιν ανήλθε στην εξουσία τον Δεκέμβριο του 1999, έκρινε ότι έπρεπε να αλλάξει την εξωτερική πολιτική της χώρας του, καθώς οι προηγούμενες πολιτικές είχαν αποτύχει και ότι έπρεπε να εφαρμόσει μια νέα πιο ρεαλιστική εξωτερική πολιτική.

Κεντρική ιδέα της νέας στρατηγικής του ήταν η ανάκτηση του χαμένου κύρους της Ρωσίας και η τόνωση του ηθικού του ρωσικού λαού, με τη χρησιμοποίηση της τεράστιας ενεργειακής δυνάμεως της χώρας και τη δημιουργία νέων αγορών για την πώληση των συμβατικών όπλων, που παράγει σε μεγάλο αριθμό η Πολεμική Βιομηχανία της χώρας του. Επίσης, η αλλαγή της στάσεως απέναντι των πρώην Σοβιετικών δημοκρατικών δι' εγκαταλείψεως του μεγαλοϊδεατισμού και αντιμετώπισεώς τους ως ισότιμους εταίρους ¹³.

Έτσι, η άνοδος του Πούτιν δρομολόγησε αλλαγές στην ρωσική εξωτερική πολιτική, καθιστώντας την επιρροή του Κρεμλίνου στον πρώην σοβιετικό γεωπολιτικό χώρο αναγκαία, προκειμένου να καλυφθεί το κενό ασφαλείας μετά την πτώση της ΕΣΣΔ. **Μάλιστα, η δημιουργία μιας ισχυρής Ευρασιατικής Ενώσεως, υπό την ηγεσία της Ρωσίας, αποτελεί τον κεντρικό άξονα της σύγχρονης ρωσικής εξωτερικής πολιτικής.**

Μετά, λοιπόν, τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001 στη Νέα Υόρκη και τον επακόλουθο πόλεμο κατά της παγκόσμιας τρομοκρατίας που κήρυξαν οι ΗΠΑ, η Ρωσία πρόσφερε στήριξη στις ΗΠΑ, όπως σημαντικές απόρρητες πληροφορίες και αεροδιαδρόμους για τη διευκόλυνση των νατοϊκών αεροσκαφών παντός τύπου που κατευθύνονταν προς το Αφγανιστάν, ενώ συμφώνησε και στην εγκατάσταση αμερικανικών στρατιωτικών βάσεων σε χώρες της Κεντρικής Ασίας όπως το Ουζμπεκιστάν, το Κιργιστάν και το Τατζικιστάν. Κατά συνέπεια, ο πρόεδρος Πούτιν ακολούθησε την πολιτική του «αντιτρομοκρατικού συνασπισμού» και των σχεδόν «συμμαχικών» σχέσεων με τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ.

Η σχέση αυτή σταδιακά χάλασε, ειδικά μετά το 2003 και την αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ και, στη συνέχεια, με την επανάκαμψη μιας Ρωσίας αποφασισμένης να διατηρήσει τη σφαίρα επιρροής στον "ζωτικό χώρο" της. Συνεπώς, ο Πούτιν στην αρχή παρακολούθησε όλη αυτή την νεοταξική επέλαση. Σταδιακά, όμως, ανασυντάχτηκε, εκμεταλλεύτηκε τα λάθη των Αμερικανο-ευρωπαϊών νεοταξικών, ειδικά στο ζήτημα του ενεργειακού πολέμου και κατάφερε να ανορθώσει την παραπαίουσα ρωσική οικονομία μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Έτσι άρχισε να αντιστέκεται στην επέλαση της Νέας Τάξης, ενώ και στον στρατιωτικό τομέα άρχισε να κινείται όλο και με πιο έντονη αποφασιστικότητα. Ο δεύτερος πόλεμος στην Τσετσενία και ο πόλεμος στην Γεωργία το 2008 ήταν τα πρώτα δείγματα της νέας ρωσικής δύναμης. Σε αυτό συνέβαλλε και η κατάρρευση της αμερικανικής οικονομίας από τους δαπανηρούς, χωρίς κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα, πολέμους στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ. Σαν αντίδραση όμως από τους θεωρητικούς της Νέας Τάξης κατασκευαστήκαν καινούργια ιδεολογικά όπλα κατά της Ρωσίας του Πούτιν. Είναι χαρακτηριστικό πως σε πολλές δυτικές χώρες, όπως στην Γαλλία, αλλά και στις αμερικανικές προτεσταντικές σχέτες, ο Πούτιν

---

¹³ Μουστακής, 2006.

παρουσιάζεται από τα κανάλια τους ούτε λίγο ούτε πολύ σαν αυτός που θέλει να καταστρέψει τον «πολιτισμένο κόσμο».

Η υπό τον Πούτιν Ρωσία, ενώ έχει ΑΕΠ το ένα δέκατο (1/10) αυτού των ΗΠΑ, θέλησε να ασκήσει πολιτική σχεδόν ισότητας με αυτές. Έτσι με σειρά δυναμικών κινήσεων, που της στοίχησαν όμως αρκετά, οριοθέτησε την Δυτική επέκταση στην Ουκρανία και απέκτησε πάλι την Βάση της στην Μεσόγειο στην Συρία, στην οποία επανήλθε, στηρίζοντας στρατιωτικά τον Άσσαντ .

Η Ρωσία ταυτόχρονα εκμεταλλεύεται, με τακτικό σπορτουρισμό, τον Γεωστρατηγικό τυχодиωκτισμό του Ερντογάν, παρόλη τη στρατηγική αντιπαλότητα που έχει με την Τουρκία.

Η Ρωσία έχει μεγάλο φόβο για ενδεχόμενη επίθεση των ΗΠΑ εναντίον της, κυρίως λόγω ανάπτυξης των αντιπυραυλικών Αμερικανικών Ασπίδων στην περιφέρεια της Ρωσίας. Η Μόσχα θεωρεί ότι η Αμερικανική αντιπυραυλική δυνατότητα επιτρέπει στις ΗΠΑ πρώτο πυρηνικό χτύπημα “ατιμώρητα”, ιδίως με τους νέους πυραύλους υψηλών υπερηχητικών ταχυτήτων, διότι η Αντιπυραυλική Ασπίδα θα μπορέσει να καταρρίψει όσους πυραύλους θα εξαπολύσει σε αντίποινα η Ρωσία¹⁴.

Το γράφημα που αναπτύσσεται κατωτέρω, το οποίο παρουσίασε το διεθνούς φήμης αμερικανικό ινστιτούτο στρατηγικής ανάλυσης Stratfor, δείχνει την ανάπτυξη της Αμερικανικής Αντιπυραυλικής Ασπίδας που έχει αναπτυχθεί στην Ρουμανία, πολύ κοντά στην Ρωσία. Η Πολωνία σε συνεργασία με τις ΗΠΑ αναπτύσσει το δικό της αντιπυραυλικό σύστημα. Στα επόμενα χρόνια όλη η Ευρώπη θα έχει αντιβαλλιστικές ασπίδες.

Έτσι τώρα η Μόσχα, προβαίνει σε εσωτερικά αντιπυραυλικά γυμνάσια με συμμετοχή 50 εκατομμυρίων πολιτών της, ακυρώνει τις συμφωνίες με τις ΗΠΑ για τον έλεγχο του οπλικής ποιότητας πλουτωνίου και την κοινή πυρηνική έρευνα και ανάπτυξη και ουσιαστικά καταργεί τις πυρηνικές συνθήκες

¹⁴ Μάζης, 2016, 21-22.

αφοπλισμών. Επίσης συνεργάζεται με την Κίνα για την ανάπτυξη δικής τους αντιβαλλιστικής ασπίδας, διότι έχουν παράλληλες γεωστρατηγικές απέναντι των ΗΠΑ.

Ταυτόχρονα με δύο επιθετικές κινήσεις δίνει δείγματα επικείμενου Κυβερνοπολέμου εναντίον των ΗΠΑ και εγκαθιστά στο Καλίνινγκραντ πυραύλους Iskander, οι οποίοι μπορούν να φέρουν πυρηνικές κεφαλές και ο χρόνος πτήσης τους μέχρι την Βαρσοβία είναι μόνο δύο λεπτά.

«Η ενεστώσα περίοδος είναι “πιο επικίνδυνη” κι από τον Ψυχρό Πόλεμο, καθώς η ένταση μεταξύ των ΗΠΑ και της Ρωσίας αυξάνεται εκθετικά..... Είναι μία φενάκη να πιστεύουμε πως πρόκειται για αναβίωση του παλιού Ψυχρού Πολέμου. Οι ενεστώτες χρόνοι είναι διαφορετικοί, πολύ πιο επικίνδυνοι», αποφαίνεται ο Γερμανός ΥΠΕΞ κ. Στρίνγκερ σε συνέντευξή του στην Μπιλντ.

«Ο κίνδυνος για μία ένοπλη αντιπαράθεση είναι σημαντικός. Ο κίνδυνος αυτός ποτέ δεν ήταν τόσο σοβαρός από δεκαετιών και ποτέ άλλοτε δεν ήταν τόσο ισχνή η εμπιστοσύνη μεταξύ Δύσης και Ανατολής», τονίζει ακόμη περισσότερο ο έμπειρος διπλωμάτης, μεσολαβητής του ΟΑΣΕ στην Ουκρανία, Ίσινγκερ.

Από την άλλη, οι ΗΠΑ γνωρίζουν ότι ο πραγματικός τους αντίπαλος είναι η Κίνα, της οποίας το ΑΕΠ πλησιάζει το αμερικανικό και σε μερικά χρόνια θα το ξεπεράσει. Η Κίνα ήδη αμφισβητεί την Αμερικανική κυριαρχία στον Ειρηνικό και αυξάνει ραγδαία τις στρατιωτικές της δαπάνες και την υψηλή τεχνολογία της.

Για την ώρα, το Κρεμλίνο, λόγω της γεωπολιτικής διελκυστίνδας του με τη Δύση, έχει πολύ μεγάλη ανάγκη την Κίνα για να τη δυσαρεστήσει στην κεντρική Ασία. Στις 21 Μαΐου 2014, η υπογραφή γιγάντιας τριακονταετούς σύμβασης, ύψους 400 δισεκατομμυρίων δολαρίων, για την τροφοδοσία της Κίνας με 38 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικό αέριο ετησίως, υπήρξε γεγονός κεφαλαιώδους σημασίας για τη Μόσχα. Το ζήτημα ήταν να δείξει η Ρωσία στη Δύση ότι θα μπορούσε να την παραμερίσει, διοχετεύοντας την παραγωγή της προς την Κίνα και, γενικά, προς την Ασία.

Από το 2013, ο Κινέζος πρόεδρος προωθεί τη δική του εκδοχή για τον «νέο δρόμο του μεταξιού». Τακτικό σιδηροδρομικό δρομολόγιο συνδέει σε 22 ημέρες το Τσονγκίνγκ με το Ντούισμπουργκ της Γερμανίας, μέσω Καζακστάν και Ρωσίας. Μολονότι ο όγκος των εμπορευμάτων που μεταφέρονται είναι ακόμη ασήμαντος σε σχέση με το θαλάσσιο εμπόριο, αυτός ο ηπειρωτικός εμπορικός δρόμος χρησιμοποιείται ήδη από μεγάλες δυτικές εταιρείες, όπως η Hewlett-Packard ή η Bayerische Motoren Werke (BMW).

Στη Μόσχα, κανείς δεν έχει ψευδαισθήσεις για το μέλλον της σινορωσικής συμμαχίας. Η Ρωσία δεν αντιπροσωπεύει πια παρά το 3,5% της παγκόσμιας παραγωγής και θα πρέπει να συμπλέει όσο περισσότερο μπορεί με το Πεκίνο για να επιτυγχάνει τους στρατηγικούς στόχους της. Εκεί οφείλονται οι υποχωρήσεις της και η καλή θέληση που επιδεικνύει απέναντι στα κινεζικά συμφέροντα στην κεντρική Ασία. Η Μόσχα αποδίδει, επίσης, μεγάλη σημασία

στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης, ο οποίος εμφανίζεται ως δυναμικά ισχυρός παράγοντας, με άρωμα αντιδυτικής λέσχης. Ο οργανισμός, στον οποίο συμμετέχουν ορισμένες από τις μεγαλύτερες παραγωγούς ενέργειας στον κόσμο, καλύπτει τη ζώνη του πλανήτη με τον μεγαλύτερο πληθυσμό.

Η Αμερική χάνει το ενδιαφέρον της για την περιοχή, η Ρωσία δεν διαθέτει τα μέσα για να πραγματοποιήσει τις φιλοδοξίες της, η Κίνα μοιάζει να θριαμβεύει, αλλά είναι απρόθυμη να επεκταθεί πέρα από το οικονομικό πεδίο: το γεωπολιτικό περιβάλλον στην κεντρική Ασία δεν είναι καθόλου κατάλληλο για τη σταθεροποίηση κρατών με αυταρχικά, ή και δικτατορικά, καθεστώτα, που στηρίζονται σε εύθραυστες ισορροπίες μεταξύ φυλών. Αρκετές εντάσεις υποβόσκουν και η διαδοχή πολλών κυβερνήσεων προδιαγράφεται δύσκολη, ιδιαίτερα στο Ουζμπεκιστάν. Η διαφθορά και η φτώχεια είναι ριζωμένες και δημιουργούν ολοένα και πιο πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη του ριζοσπαστικού ισλάμ.

Καμία μεγάλη δύναμη δεν δείχνει να διαθέτει αρκετή επιρροή ή τη διάθεση να την ασκήσει, ώστε να εισακουστεί σε περίπτωση σοβαρής κρίσης ασφάλειας στην περιοχή. Συνεπώς, η επιδείνωση των ρωσο-αμερικανικών σχέσεων δεν προκαλεί αισιοδοξία. Όσο για τη συνεννόηση μεταξύ Πεκίνου και Μόσχας, δεν είναι σίγουρο ότι θα παραμείνει για πάντα εποικοδομητική.

Για πολλούς ειδικούς, οι γεωπολιτικές μεταβολές που βρίσκονται σε εξέλιξη οφείλονται στους ανταγωνισμούς μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων. *«Η παρτίδα μεταξύ Ουάσιγκτον και Μόσχας, ένα από τα επεισόδια της οποίας εκτυλίσσεται σήμερα στην Ουκρανία, σπρώχνει τη Ρωσία προς τα βάθη της Ευρασίας. Ήδη τον 19ο αιώνα, η ήττα της Ρωσίας στον πόλεμο της Κριμαίας την οδήγησε στην κατάκτηση της κεντρικής Ασίας. Σήμερα, που φαίνεται να χάνει την Ουκρανία, η Ρωσία θα μπορούσε και πάλι να θελήσει να εδραιώσει τη θέση της στα βάθη της ευρασιατικής ηπείρου, στην κεντρική Ασία. Δεν αποκλείω η Ουάσιγκτον, κατά βάθος, να αντιμετωπίζει θετικά μια τέτοια εξέλιξη»*, εκτιμά ο Τσοκάν Λαουμούλιν, ειδικός από το Καζακστάν, που εργάζεται στο Cambridge Central Asia Forum στο Λονδίνο.

Η πρόσφατη ιστορία της Κιργιζίας δίδαξε τους ηγέτες της ότι είναι συνετό να μην αντιτίθενται σε ό,τι η Ρωσία θεωρεί στρατηγικό της συμφέρον. Η ανατροπή του προέδρου Μπακίεφ, τον Απρίλιο του 2010, οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, στην παραβίαση της αρχής αυτής. Ο ηγέτης αυτός πλήρωσε ακριβώς την πρόταση που έκανε στους Αμερικανούς για τη δημιουργία κέντρου στρατιωτικής εκπαίδευσης στο Μπατκέν, στο νότιο τμήμα της χώρας, την ώρα που δεν ικανοποιούσε τις απαιτήσεις του Κρεμλίνου για την παραχώρηση δεύτερης στρατιωτικής βάσης στη χώρα.

Η ουκρανική κρίση άλλαξε τα δεδομένα στην κεντρική Ασία. *«Οι κυβερνήσεις της περιοχής θυμήθηκαν πόσο μπορούσε να τις απειλήσει η Μόσχα. Εξάλλου, το Κρεμλίνο μετέβαλε την τακτική του και, ξαφνικά, απαίτησε, λιγότερο ή περισσότερο επίσημα, η Κιργιζία και το Τατζικιστάν να ενταχθούν στην Ευρασιατική Οικονομική Ένωσή της, ώστε να μην εξευτελιστεί τελείως μετά την απώλεια της Ουκρανίας»*, εξηγεί ο πολιτικός επιστήμονας Παρβίζ Μουλοτζάνοφ, στο Ντουσανμπέ. Αυτό το εγχείρημα οικονομικής και, τελικά,

πολιτικής ολοκλήρωσης υλοποιείται χωρίς ενθουσιασμό. *«Δεν είμαστε αντίθετοι με την ιδέα της ένταξης, κάθε άλλο. Αλλά η διαδικασία προχωρά αποκλειστικά σύμφωνα με τα τελεσίγραφα των Ρώσων»*, σημειώνει ο σύμβουλος υψηλόβαθμου κυβερνητικού παράγοντα στο Καζακστάν. Μετά την αποσκίρτηση της Ουκρανίας και τον φόβο που ενέπνευσε στην κεντρική Ασία η αντίδραση της Μόσχας, το μέλλον της Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης είναι εντελώς αβέβαιο.

Το Καζακστάν, μάλιστα, εκδήλωνε τον μεγαλύτερο ενθουσιασμό για την ιδέα της περιφερειακής ενοποίησης, μέσω του αυταρχικού προέδρου του Νουρσουλτάν Ναζαρμπάγιεφ. Ο Ναζαρμπάγιεφ είναι ένθερμος υποστηρικτής της ευρασιατικής ιδέας από το 1994, ενώ θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του και την ισχυρή ρωσική ή ρωσόφωνη μειονότητα της χώρας του (περίπου 25% του πληθυσμού σήμερα). Όμως, τέσσερα χρόνια μετά τη δημιουργία της τελωνειακής ένωσης, το Καζακστάν διαμαρτύρεται για διάφορα εμπόδια που δεν του επιτρέπουν να διεισδύσει στη ρωσική αγορά, η οποία υποτίθεται ότι είναι ενιαία με τη δική του. *«Αυτό οφείλεται και στο γεγονός ότι οι δύο οικονομίες έχουν πολύ διαφορετικό μέγεθος: το Καζακστάν έχει δέκα φορές μικρότερη παραγωγή από τη Ρωσία και οι επιχειρήσεις του δεν είναι αρκετά ανταγωνιστικές, καθώς, εδώ και είκοσι χρόνια, ευημερούν ως ολιγοπώλια»* εξηγεί ο ειδικός στα χρηματοοικονομικά Ζαν - Κριστόφ Λερμισιό, ο οποίος εργάστηκε για πολύ καιρό στην αχανή δημοκρατία της κεντρικής Ασίας.

Στα τέλη Αυγούστου, ο Πούτιν εξόργισε το Καζακστάν, τον κύριο σύμμαχό του στην περιοχή, προβαίνοντας στην εκτίμηση ότι ο πρόεδρός του *«είχε δημιουργήσει κράτος σε εδάφη που ποτέ δεν είχαν υπάρξει κράτος»*. Ο Ναζαρμπάγιεφ δεν εκτίμησε το σχόλιο, θεωρώντας το ευφυολόγημα ως συγκαλυμμένη απειλή και απαντώντας ότι η χώρα του δεν θα συμμετάσχει σε *«οργανισμούς που αποτελούν απειλή για την ανεξαρτησία της»*. Εξάλλου, το Καζακστάν απείχε από την ψηφοφορία της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για τη νομιμότητα του δημοψηφίσματος που πραγματοποιήθηκε στην Κριμαία.

Ακόμη λιγότερο καταφέρνει η Μόσχα να διατηρήσει στη σφαίρα επιρροής της το Ουζμπεκιστάν και το Τουρκμενιστάν, χώρες που δεν συνορεύουν με τη Ρωσία και διαθέτουν τέτοιο φυσικό πλούτο, ιδιαίτερα σε ορυκτά καύσιμα, ώστε έχουν τη δυνατότητα να αφήνουν και άλλες δυνάμεις να τις προσεταιριστούν. Ακόμη και η πείρα ή η γνώση του πεδίου δεν επιτρέπουν στη Ρωσία να παράσχει τις εγγυήσεις ασφάλειας που τόσο έχουν ανάγκη τα καθεστώτα της περιοχής. Τον Ιούνιο του 2010, στο Ος, στη νότια Κιργιζία, στις συγκρούσεις μεταξύ Ουζμπέκων και Κιργιζίων, οι οποίες είχαν ως απολογισμό 500 νεκρούς μέσα σε τρεις ημέρες, ούτε η Ρωσία ούτε ο Οργανισμός του Συμφώνου Συλλογικής Ασφάλειας, τον οποίο ελέγχει σε μεγάλο βαθμό η Μόσχα, επενέβησαν για να καταλαγιάσει ο φονικός πυρετός. Και, μάλιστα, τη στιγμή που διακυβευόταν η ασφάλεια σε όλη την έκταση της παραγμένης κοιλάδας της Φεργκάνα.

Μολονότι η Ρωσία διαθέτει τοπικά μέσα και μοχλούς πίεσης, πολιτικό κεφάλαιο, κάποια εμπιστοσύνη από τους λαούς της περιοχής και από τα ηγετικά κλιμάκιά τους, αλλά και πολιτιστική συγγένεια λόγω της κοινής

γλώσσας, χάνει έδαφος από χρόνο σε χρόνο. Πολύ περισσότερο που οι πέντε χώρες της κεντρικής Ασίας κρατούν με επιδεξιότητα τις ισορροπίες μεταξύ Ρωσίας, Ηνωμένων Πολιτειών, Ευρώπης, Νότιας Κορέας, Ιαπωνίας και, κυρίως, Κίνας.

Ο Πούτιν, επίσης, πρότεινε τη δημιουργία μίας νομισματικής ένωσης στην Ευρασία, κατά το παράδειγμα της Ευρωζώνης, με πρώτα μέλη τη Λευκορωσία και το Καζακστάν – τις χώρες που ήδη συμμετέχουν στην τελωνειακή ένωση που έχει ιδρυθεί στην περιοχή. Ουσιαστικά σχεδιάζει μία ευρύτερη οικονομική και πολιτική ένωση, η οποία θα αποτελείται κυρίως από τα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, έτσι ώστε να καταπολεμηθούν τα προβλήματα από την υποχώρηση της ισοτιμίας του ρουβλίου, καθώς επίσης των τιμών του πετρελαίου – ενώ η πρότασή του για τη συναλλαγματική ένωση δεν αντιμετωπίστηκε αρνητικά, αφού τόσο η Λευκορωσία, όσο και το Καζακστάν, έχουν ανάλογα προβλήματα με τις ισοτιμίες των δικών τους νομισμάτων.

3.4. Πολιτική Ομπάμα

Η Προεδρία Ομπάμα και στα οκτώ χρόνια της διάρκειάς της ακολούθησε μία γεωστρατηγική ανάσχεσης της Ρωσίας,

όπου, η αντίσταση εναντίον της, ενισχύεται αρκετά για να υπάρξει, αλλά όχι αρκετά για να νικήσει και πάντως χωρίς ουσιώδη άμεση εμπλοκή των Αμερικανικών Ενόπλων Δυνάμεων.

Όσον αφορά την πολιτική του στη Μέση Ανατολή, αρχικά αρνήθηκε να εμπλακεί στη συριακή κρίση, επιτρέποντας με τον τρόπο αυτό την επικράτηση της εμπνευσμένης από την Αλ Κάιντα, ISIS στο γειτονικό Ιράκ. Ανάλογα έπραξε ο Ομπάμα και στη Λιβύη, όπου η αποστασιοποίηση των ΗΠΑ από τις εξελίξεις στη «μετα-Κανταφική» εποχή άνοιξε τον δρόμο σε επικείμενη διχοτόμηση της χώρας. Στο Αφγανιστάν, η απόφαση οριστικής απεμπλοκής αγνόησε την ανάγκη διατήρησης ουσιαστικής αμυντικής παρουσίας των ΗΠΑ στο λίκνο αυτό του σουνιτικού εξτρεμισμού.

Ωστόσο, ο Ομπάμα, σχετικά με την ουκρανική κρίση, σταδιακά ενίσχυσε τις εμπορικές κυρώσεις, αποφεύγοντας παράλληλα τη στρατιωτική ή οικονομική κλιμάκωση, που θα εξόργιζε τους ανήσυχους Ευρωπαίους συμμάχους της Ουάσιγκτον.

Επίσης, η πολιτική Ομπάμα απέναντι στην Κίνα φαίνεται να αποδίδει καρπούς, με την περιορισμένης κλίμακας σκοπούμενη «στρατηγική μετακίνηση» των ΗΠΑ προς Ανατολάς να μην ενοχλεί το Πεκίνο, που εμφανίζεται πρόθυμο να συνεργασθεί με την Ουάσιγκτον για την ανάσχεση της βορειοκορεατικής ατομικής απειλής. Σε ό,τι αφορά το Ιράν, οι γεωπολιτικές συνθήκες και η σοβούσα κρίση στο Ιράκ είναι αυτές που οδήγησαν ΗΠΑ και Ιράν σε όψιμη προσέγγιση.

Εν κατακλείδι, σύμφωνα με τον Νταγκ Μπάντου, αναλυτή του Ινστιτούτου Cato, **ως η σημαντικότερη επιτυχία του προέδρου Ομπάμα στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η σθεναρή αντίστασή του στις εκκλήσεις των νεοσυντηρητικών για πολλαπλούς νέους πολέμους και ένοπλες επεμβάσεις**, παρά τον κυκεώνα επικρίσεων από κάθε λογής Αμερικανούς συντηρητικούς¹⁵. Κατά αυτόν τον τρόπο, ο Ομπάμα ακολούθησε μια νέα πολιτική, προσπαθώντας να αποφύγει να εμπλέξει τις ΗΠΑ σε νέους πολέμους μετά το βατερλώ στο Ιράκ και το Αφγανιστάν¹⁶.

3.4.1. Η κρίση της Γεωργίας

Ο Καύκασος έχει ξεχωριστή γεωπολιτική και γεωοικονομική σημασία και αποτελεί στόχο των μεγαλεπήβολων σχεδίων της Ρωσίας και των ΗΠΑ. Έχει αποτελέσει πεδίο συγκρούσεων μεταξύ Γεωργίας-Ρωσίας, με επίκεντρο την Αμπχαζία και τη Νότια Οσετία. Μάλιστα, ο σύμβουλος των Αμερικανών προέδρων και ακαδημαϊκός Brzezinski έχει χαρακτηρίσει τον Καύκασο ως τα «ευρασιατικά Βαλκάνια». Ο Νότιος Καύκασος ανήκει στη ζώνη των «ειδικών στρατηγικών συμφερόντων» της Ρωσίας που προσπαθεί να επιβάλει την κυριαρχία της σε περιοχές ζωτικού ενδιαφέροντος επιδιώκοντας τον περιορισμό της παρέμβασης της Δύσης στις περιοχές αυτές, ενώ και οι ΗΠΑ, η ΕΕ και το NATO έχουν στρέψει το γεωπολιτικό ενδιαφέρον τους στην περιοχή. Μία από τις υπερκαυκάσιες δημοκρατίες που αποτελεί διαχρονικά το «μήλον της Έριδος» για τις δύο μεγάλες δυνάμεις είναι η Γεωργία, που προσεγγίζει την Δύση, επιδιώκοντας την ένταξή της στους ευρω-ατλαντικούς θεσμούς.

3.4.1.1. Οι υποπεριπτώσεις της Αμπχαζίας και της νότιας Οσετίας

Η αντιπαράθεση μεταξύ Γεωργίας και Ρωσίας ξεκίνησε με επίκεντρο την Νότια Οσετία, η οποία αποσπάστηκε από την Γεωργία στον πόλεμο του 1991-1992. Ρωσικές δυνάμεις τοποθετήθηκαν έπειτα στην Νότια Οσετία ως ειρηνευτική δύναμη υπό την εξουσιοδότηση και τον έλεγχο της Επιτροπής για την Επίλυση της Σύγκρουσης μεταξύ Γεωργίας-Οσετίας, στην οποία μετέχουν η Ρωσία, η Γεωργία και η Βόρεια και η Νότια Οσετία.

Οι πολεμικές συγκρούσεις που ξέσπασαν μεταξύ Γεωργίας-Νότιας Οσετίας-Αμπχαζίας κατέστησαν την Ρωσία κεντρικό συνομιλητή, η οποία έκανε αισθητή την παρουσία της στην περιοχή με ειρηνευτικές δυνάμεις. Η Γεωργία σήμερα δεν αναγνωρίζει την Νότια Οσετία και την Αμπχαζία ως αυτόνομες περιοχές, θεωρώντας τις δικά της εδάφη. Οι δύο αυτές περιοχές, λόγω της ισχυρής παρουσίας πολιτών ρωσικής καταγωγής, ανέπτυξαν σχέσεις με την Ρωσία, η οποία παραχώρησε ρωσικά διαβατήρια στους περισσότερους. Η σημαντική γεωπολιτική θέση των δύο αυτών περιοχών αλλά και της Γεωργίας,

¹⁵ Η Καθημερινή, 06/07/2014.

¹⁶ Κωνσταντινίδης, 2014.

οδήγησε σταδιακά σε σύγκρουση την Γεωργία και την Ρωσία. Μετά τη λήξη του πολέμου του 1992-1993, οι αυτονομιστές διακήρυξαν την απόσχιση και την ένωση με την Ρωσία και προχώρησαν στην de facto ανεξαρτησία, χωρίς όμως να έχουν επίσημα αναγνωρισθεί από καμία χώρα, συμπεριλαμβανομένης και της Ρωσίας.

Νέα όξυνση στις ρωσο-γεωργιανές σχέσεις έλαβε χώρα όταν ο Γεωργιανός πρόεδρος, το 2003, επεδίωξε στενές σχέσεις με τις ΗΠΑ και το NATO και υποσχέθηκε επανένωση όλης της περιοχής του. Η Τιφλίδα κατηγόρησε την Ρωσία ότι επιχείρησε να υπονομεύσει την κυβέρνηση της Γεωργίας με την παροχή υποστήριξης στους αυτονομιστές της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας, καθώς και για την άρνησή της να αποσύρει τα ρωσικά στρατεύματα που υπήρχαν στην Γεωργία. Επιπλέον, η Μόσχα αντιτίθετο στην προσέγγιση της Γεωργίας με την ΕΕ και το NATO. Από την πλευρά τους, οι ΗΠΑ αντιτάχθηκαν στην εισβολή της Γεωργίας στην Νότια Οσετία το 2004 και το 2006, με κύρια συνέπεια την απομάκρυνση του Γεωργιανού υπουργού Άμυνας Ηρακλή Οκρουασβίλι.

Οι συγκρούσεις στις αποσχισθείσες περιοχές της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας δεν άργησαν να λάβουν χώρα. Τον Ιούλιο του 2006, η Γεωργία επανέκτησε τον έλεγχο ενός τμήματος της Αμπχαζίας, μετονομάζοντάς το σε Άνω Αμπχαζία. Το γεγονός αυτό οδήγησε την Ρωσία στην επίσημη υποστήριξη της αυτοδιάθεσης των περιοχών της Γεωργίας. Επίσης, το 2006 άρχισε ο λεγόμενος «πόλεμος του κρασιού», οδηγώντας σε κρίση την γεωργιανή οικονομία. Η Μόσχα διέκοψε τις εμπορικές και τις οικονομικές σχέσεις με την Τιφλίδα και χρησιμοποίησε την ενέργεια ως διπλωματικό εργαλείο, τριπλασιάζοντας την τιμή του φυσικού αερίου προς την Τιφλίδα σχεδόν στο διπλάσιο από την παρεχόμενη τιμή προς την Αρμενία και την Ουκρανία. Το γεγονός αυτό ανάγκασε την Γεωργία να στραφεί σε εναλλακτικές προμήθειες ενέργειας μέσω Αζερμπαϊτζάν και Τουρκίας. Στις 12 Νοεμβρίου του 2006, η Νότια Οσετία διεξήγαγε δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία, με τους πολίτες να τάσσονται υπέρ αυτής. Επίσης, η αποσχισθείσα περιοχή της Αμπχαζίας ζήτησε επίσημα την αναγνώρισή της.

Η Ρωσία ασκεί επιρροή στην Γεωργία με την παροχή φυσικού αερίου. Η Μόσχα ενοχλείται για τον αγωγό από την Κασπία προς την Τουρκία δια μέσου της Γεωργίας, που παρακάμπτει την Ρωσία. Το Κρεμλίνο θεωρεί πως η Αμπχαζία και η Νότια Οσετία πρέπει να τύχουν της ίδιας μεταχείρισης με το Κόσσοβο, εάν το τελευταίο αποκτήσει ανεξαρτησία. Σε αυτήν την περίπτωση, η Ρωσία πιθανόν να κάνει το ίδιο και με τις αποσχισθείσες περιοχές της Γεωργίας.

Επίσης, η Ρωσία θεωρεί την Γεωργία ως υπεύθυνη για τις «έγχρωμες επαναστάσεις» στην Ουκρανία και το Κιργιστάν, που επιδιώκουν την φυγή τους από την σφαίρα επιρροής της Μόσχας. Μάλιστα, η Μόσχα πιστεύει ότι, πίσω από την στάση της Γεωργίας, βρίσκονται οι ΗΠΑ, που θέλουν να προωθήσουν τις δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις στην Γεωργία, προτείνοντας έναρξη των διμερών συνομιλιών μεταξύ της Ρωσίας και της Γεωργίας. Η διπλή κίνηση των ΗΠΑ προς υποστήριξη της Γεωργίας ήταν η αποστολή στρατιωτικών συμβούλων στην υπερκαυκάσια δημοκρατία και η παροχή

εξοπλισμού στον γεωργιανό στρατό. Παράλληλα, η Ουάσινγκτον υποστηρίζει την υποψηφιότητα της Γεωργίας στο ΝΑΤΟ. Η γεωργιανή υποψηφιότητα στην Βορειοατλαντική Συμμαχία εκλαμβάνεται από την Μόσχα ως στρατηγική κίνηση των ΗΠΑ, με στόχο την περικύκλωση της Ρωσίας και τον τερματισμό της περιφερειακής επιρροής της.

Οι ΗΠΑ διαθέτουν σημαντική επιρροή στην Γεωργία. Μετά από την στενή συνεργασία της κυβέρνησης Μπους, ο Ομπάμα έδωσε πολύ μεγαλύτερη έμφαση στην θεσμική συνεργασία, προχωρώντας στη δημιουργία επιτροπών με στόχο την συνεργασία στην άμυνα και σε άλλους τομείς. Η επιρροή των ΗΠΑ είναι αποτέλεσμα της επιθετικής στάσης της Μόσχας προς την Τιφλίδα, παρόλο που η Ευρωπαϊκή Πολιτική Καλής Γειτονίας, η οποία επιδιώκει να προωθήσει την σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ της ΕΕ και των γειτόνων της, έχει προσφέρει βοήθεια στην Γεωργία, με την απελευθέρωση του καθεστώτος ταξιδιωτικών θεωρήσεων. Αν η Ουάσινγκτον επέτρεπε την πτώση της Γεωργίας, τα υπόλοιπα κράτη της Ευρασίας (Αζερμπαϊτζάν, Καζακστάν και Ουκρανία), που έχουν αναπτύξει σχέσεις με τους δυτικούς θεσμούς, πιθανότατα να αναθεωρούσαν την θέση τους υπό την απειλή της Μόσχας. Επιπλέον, η επίθεση της Ρωσίας στην Γεωργία και η ανατροπή της κυβέρνησης θα είχαν αρνητικές συνέπειες για τις ΗΠΑ στην Ευρασία, καθώς θα κινδύνευαν να απολέσουν την υποστήριξη από πρώην σοβιετικές χώρες της Ευρασίας στις επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν, και τις ελπίδες για αύξηση των εξαγωγών των ποσοτήτων ενέργειας από τις χώρες αυτές προς την Δύση.

Στις 4 Ιουλίου του 2008, η Νότια Οσετία κήρυξε γενική επιστράτευση, ύστερα από την επίθεση που δέχθηκε από γεωργιανές στρατιωτικές δυνάμεις. Η ρωσική αεροπορία πραγματοποίησε προειδοποιητικές πτήσεις πάνω από τη Νότια Οσετία. Οι δύο πλευρές συμφώνησαν σε κατάπαυση του πυρός στις 7 Ιουλίου. Κατόπιν, Ρωσία και Γεωργία διαπραγματεύτηκαν υπό την αιγίδα του ΟΗΕ και ασκήθηκαν πιέσεις στις δύο πλευρές για τον τερματισμό των παραβιάσεων της συνθήκης.

Στις 8 Αυγούστου του 2008, λίγο πριν από την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων του Πεκίνου, γεωργιανές στρατιωτικές δυνάμεις παραβίασαν την εκεχειρία, επιτιθέμενες εναντίον της πρωτεύουσας της Νότιας Οσετίας, με την αιτιολογία της αποκατάστασης της συνταγματικής τάξης. Σχεδόν αμέσως με την επίθεση του γεωργιανού στρατού, και ενώ οι γεωργιανές δυνάμεις κλιμάκωναν την επίθεση, ρωσικά στρατεύματα εισήλθαν στο έδαφος της Νότιας Οσετίας, υποστηριζόμενα από άρματα μάχης, ενώ η ρωσική αεροπορία βομβάρδισε στρατιωτική βάση κοντά στην Τιφλίδα. Από το απόγευμα της 8ης Αυγούστου μαινόταν η μάχη για τον έλεγχο της πρωτεύουσας της Νότιας Οσετίας.

Η Γεωργία τέθηκε σε κατάσταση πολέμου, ενώ την επόμενη μέρα οι μάχες γενικεύθηκαν, καθώς οι Ρώσοι εισήλθαν στην Αμπχαζία, ενώ ρωσικά βομβαρδιστικά κατέστρεψαν το λιμάνι του Πότι, καθώς και έπληξαν στρατιωτικούς στόχους στην πόλη Γκόρι. Στην Γεωργία μετέβη κοινή αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των ΗΠΑ και του ΟΟΣΑ, προκειμένου να συμβάλει στην αποκλιμάκωση της κρίσης.

Ο τότε πρόεδρος της Γεωργίας κατήγγειλε το γεγονός και έκανε γνωστό ότι έχουν καταρριφθεί πολλά ρωσικά αεροσκάφη, ενώ ο υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας αναφέρθηκε στην εθνοκάθαρση των Οσέτιων. Στη συνέχεια, ο γεωργιανός στρατός αναδιπλώθηκε νοτιοδυτικά, αφήνοντας τον έλεγχο της περιοχής στους Ρώσους, με σκοπό την υπεράσπιση της Τιφλίδας σε περίπτωση ρωσικής επίθεσης. Μετά το τέλος των εχθροπραξιών, η Ρωσία αναγνώρισε την ανεξαρτησία της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας.

Η κίνηση της Ρωσίας να αναγνώρισει την ανεξαρτησία της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας, οδήγησε την Τιφλίδα να διακόψει τις διπλωματικές σχέσεις με την Μόσχα και να ανακηρύξει τις πρώην αυτόνομες περιοχές της «εδάφη υπό κατοχή». Η Ρωσία επιθυμεί την ακύρωση του νόμου «Περί κατοχής» και τον τερματισμό της εκστρατείας κατά της αναγνώρισης των δύο περιοχών. Επίσης, η Μόσχα θα ήθελε να διακόψει η Γεωργία τις προσφυγές μέσω του ΟΗΕ και άλλων διεθνών Οργανισμών. Τέλος, η Ρωσία ζητάει από την Γεωργία να παγώσει την ενταξιακή της πορεία στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ.

Τον Μάρτιο του 2013 επιτεύχθηκε συμφωνία στην Πράγα μεταξύ Γεωργίας και Ρωσίας για την αποκατάσταση των διμερών εμπορικών και οικονομικών σχέσεων και συμφώνησαν στο να συνεχίσουν να διευκολύνουν την έναρξη της εξαγωγής των γεωργιανών προϊόντων στην Ρωσία, καθώς και την επέκταση του καταλόγου των γεωργιανών προϊόντων τα οποία θα μπορούν να διοχετευθούν στην ρωσική αγορά.

Συμφωνία «στρατηγικής συνεργασίας» μεταξύ της Ρωσίας και της Αμπχαζίας υπεγράφη στις 24 Νοεμβρίου του 2014, προκαλώντας την έντονη αντίδραση της Γεωργίας, που έκανε λόγο για απόπειρα της Μόσχας για την προσάρτηση της περιοχής. Το ΝΑΤΟ και η ΕΕ εξέφρασαν την έντονη αποδοκιμασία τους για την συμφωνία. Έντονη ήταν και η αντίδραση της Γεωργίας. Ο Γεωργιανός υπουργός Εξωτερικών Ταμάρ Μπερουχασβίλι θεώρησε την συμφωνία ως «ένα βήμα προς την προσάρτηση της Αμπχαζίας από την Ρωσία», που θα έχει αρνητικές συνέπειες στην κατάσταση της ασφάλειας στα κατεχόμενα εδάφη της Γεωργίας, καθώς και στο ευρύτερο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ασφάλειας.

Σε αντίστοιχη συμφωνία προέβη η Ρωσία με τη Νότια Οσετία. Την 18η Μαρτίου 2015 η Νότια Οσετία συμφώνησε με την Ρωσία για το άνοιγμα των συνόρων τους. Επίσης, άλλα βασικά σημεία της συμφωνίας αποτελούν η ενίσχυση της διμερούς συνεργασίας, η περαιτέρω ενσωμάτωση της Ν. Οσετίας στη Ρωσία, ο σχεδιασμός κοινής εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής καθώς και χαλαρότεροι έλεγχοι στα σύνορα μέχρι την οριστική άρση τους. Από οικονομική σκοπιά, η Νότια Οσετία κάθε άλλο παρά ανεξάρτητη είναι, αφού περίπου το 90% του κρατικού προϋπολογισμού της εγκρίνεται κάθε χρόνο από την Μόσχα στα πρότυπα της χρηματοδότησης της Τσετσενίας. Από την πλευρά της, η Γεωργία επιμένει στο πάγιο αίτημά της, που είναι η αποστρατιωτικοποίηση των περιοχών όπου βρίσκονται ρωσικά στρατεύματα, θεωρώντας την Αμπχαζία και τη Ν. Οσετία δικά της εδάφη.

Και στην περίπτωση της Νότιας Οσετίας, το ΝΑΤΟ πήρε σαφή θέση κατά της συμφωνίας πως η συμφωνία παραβιάζει το διεθνές δίκαιο και αποτελεί

τροχοπέδη για την ενίσχυση της ασφάλειας στην περιοχή. Από την πλευρά τους, οι ΗΠΑ δεν αναγνωρίζουν την νομιμότητα της συνθήκης που υπέγραψαν η Ρωσία και η Νότια Οσετία, ενώ εξέφρασαν την στήριξη τους στην Γεωργία.

Η Επιτροπή NATO-Γεωργίας, η οποία ιδρύθηκε στις 15 Σεπτεμβρίου του 2008, παρέχει το πλαίσιο για στενό πολιτικό διάλογο και συνεργασία για την στήριξη των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών της χώρας και τις ευρω-ατλαντικές φιλοδοξίες της. Στην Σύνοδο Κορυφής της Ουαλίας τον Σεπτέμβριο του 2014, το NATO επιδοκίμασε την Γεωργία για την παροχή υποστήριξης στις στρατιωτικές επιχειρήσεις του στο Κοσσυφοπέδιο και το Αφγανιστάν, καθώς και την λειτουργία αντιτρομοκρατικής θαλάσσιας επιτήρησης στη Μεσόγειο.

Συμπερασματικά, η Γεωργία αποτελεί μέλος της Έριδος μεταξύ της Ρωσίας και των ΗΠΑ. Η Μόσχα έχει αναγνωρίσει την ανεξαρτησία της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας και εγκατέστησε στρατιωτικές βάσεις και στις δύο περιοχές. Οι δε συμφωνίες της Μόσχας με τις δύο περιοχές έχουν προκαλέσει την αντίδραση όχι μόνον της Τιφλίδας αλλά και της διεθνούς κοινότητας. Η Μόσχα θεωρεί σημαντική την Γεωργία, λόγω του ρόλου της τελευταίας ως ενεργειακού κόμβου. Πέντε σημαντικοί αγωγοί περνούν από γεωργιανό έδαφος και βρίσκονται μερικά χιλιόμετρα από τις θέσεις που ανήκουν πλέον στην Ρωσία. Στο στόχαστρο της Μόσχας βρίσκονται οι αγωγοί μεταφοράς φυσικού αερίου, όπου το μεγαλύτερο μέρος μεταφέρεται προς την Δύση από την Κεντρική Ασία και τον Καύκασο παρακάμπτοντας την Ρωσία, με αποτέλεσμα οι παραγωγοί να έχουν άμεση πρόσβαση στις αγορές. Επιπλέον, η Ρωσία αγοράζει φυσικό αέριο στην κεντρική Ασία και το μεταπωλεί στην Ευρώπη σε πολύ υψηλότερες τιμές. Οι δε αγωγοί που περνούν από την Γεωργία λειτουργούν προς όφελος των καταναλωτών στην Δύση, επειδή ο αυξημένος ανταγωνισμός για την αγορά οδηγεί την Ρωσία σε μείωση των τιμών. Η επίδειξη της ρωσικής ισχύος στην Γεωργία ασκεί πίεση στα κράτη της Κασπίας, ώστε να χρησιμοποιούν τους ρωσικούς αγωγούς για τις εξαγωγές. Ταυτόχρονα, η ρωσική ισχύς δυσκολεύει το εγχείρημα των δυτικών επιχειρήσεων για συγκέντρωση κεφαλαίων για μεγάλα έργα στον νότιο Καύκασο. Από την πλευρά τους, οι ΗΠΑ επιδιώκουν να σταματήσουν τα ηγεμονικά σχέδια της Μόσχας και να κερδίσουν τον έλεγχο του αγωγού πετρελαίου Μπακού- Τσεϊχάν, ο οποίος περνά διά μέσου της Γεωργίας.

Η Γεωργία βρίσκεται στην δίνη του ανταγωνισμού ισχύος μεταξύ ΗΠΑ-Ρωσίας με επίκεντρο τον Καύκασο. Η γεωργιανή εξωτερική πολιτική έχει ως προτεραιότητα την ένταξη στους ευρω-ατλαντικούς θεσμούς, έχοντας στενή σχέση με το NATO, γεγονός που έχει προκαλέσει την αντίδραση της Μόσχας, που στηρίζεται στην στρατιωτική ισχύ και χρησιμοποιεί την ενεργειακή διπλωματία ως μοχλό πίεσης. Οι ΗΠΑ έχουν στρέψει το γεωπολιτικό τους ενδιαφέρον στην Ευρασία, επιδιώκοντας να φέρουν τις πάλαι ποτέ σοβιετικές δημοκρατίες στους κόλπους της Δύσης και να εκμεταλλευτούν τα πλούσια

ενεργειακά κοιτάσματα του Καυκάσου που διέρχονται –και- από το έδαφος της Γεωργίας¹⁷.

Ωστόσο, η αναγνώριση της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις και για τον ρωσικό βόρειο Καύκασο, όπου θα μπορούσε εύκολα να αναβιώσει το αποσχιστικό κίνημα των Τσετσένων¹⁸.

3.4.2. Η κρίση της Ουκρανίας

Εισαγωγικά, οι περισσότεροι Ουκρανοί είναι εχθρικά διακείμενοι απέναντι στη Ρωσία, ειδικά όσον αφορά το σημερινό της πρόεδρο, τον οποίο θεωρούν δικτάτορα αντίστοιχο του Στάλιν – ενώ η εχθρότητά τους είναι εύλογη, όπως επίσης αυτή ορισμένων γειτονικών χωρών, (α) επειδή έχουν υποστεί εγκλήματα στο παρελθόν, (β) λόγω των σημερινών συγκρούσεων στην ανατολική Ουκρανία, καθώς επίσης (γ) ένεκα της εισβολής στη χώρα τους, με τη βίαιη προσάρτηση της Κριμαίας.

Ο εκλεγμένος πρόεδρος της Ουκρανίας ανατράπηκε πραξικοπηματικά, με την τοποθέτηση μία πρόχειρης, φιλοδυτικής κυβέρνησης. Αντί όμως να εκδημοκρατισθεί, καθώς επίσης να εκσυγχρονισθεί η χώρα, σύμφωνα με τα σχέδια των ΗΠΑ, «διαμελίστηκε» στα τρία, ξέσπασε εμφύλιος πόλεμος, ενώ η επόμενη κυβέρνηση που εκλέχθηκε την οδήγησε σε μία οικονομική καταστροφή – με την υποτίμηση του νομίσματός της, με τη ραγδαία άνοδο του πληθωρισμού, με την εισβολή του ΔΝΤ και με τραπεζικές χρεοκοπίες.

Ένας περαιτέρω κατακερματισμός της Ουκρανίας, κατά μήκος των συνόρων της, όπου βρίσκονται οι ηγεμονίες των «ολιγαρχών», θεωρείται πολύ πιθανός – ενώ η κυβέρνηση του Κιέβου, υποστηριζόμενη από τη Δύση, εξοπλίζεται στρατιωτικά, με στόχο τη βίαιη αποκατάσταση της κεντρικής τουλάχιστον ενότητας της χώρας.

Από την άλλη πλευρά, η Ρωσία, αντί να συμμετέχει στην «αναδιάρθρωση» της Ουκρανίας, σύμφωνα με τα σχέδια του Brzezinski, υποχρεώθηκε στην άμυνα και εκδιώχθηκε από τη δυτική συμμαχία, ενώ η Ουκρανία αναγκάστηκε, μετά από πιέσεις της Ευρώπης, να επιλέξει μεταξύ της συμμετοχής της στην ΕΕ ή στην ευρασιατική ένωση. Έτσι προκλήθηκε μία κατά μέτωπο σύγκρουση της ΕΕ με τη Ρωσία, αφού η τελευταία θεωρούσε ως απαραίτητη, ως θεμελιώδη καλύτερα την είσοδο της Ουκρανίας στην ευρασιατική ένωση.

Ακολούθησε ο χρηματοπιστωτικός πόλεμος εκ μέρους της Δύσης εναντίον της Ρωσίας, με την επιβολή κυρώσεων, τη χειραγώγηση των τιμών του πετρελαίου, την εκροή των ξένων κεφαλαίων και τις νομισματικές επιθέσεις, ενώ η Ρωσία επιβαρύνθηκε επί πλέον από το κόστος της ενσωμάτωσης της Κριμαίας, την ενίσχυση των επαναστατών στην ανατολική πλευρά, καθώς την κατάρρευση των οικονομικών σχέσεων της με την Ουκρανία.

---

¹⁷ Χατζόπουλος, Η Καθημερινή, 2015.

¹⁸ The Economist, 2008.

Εν τούτοις ο πρόεδρος της δεν ζημιώθηκε, αφού η δημοτικότητά του αυξάνεται ευθέως ανάλογα με τις πιέσεις που ασκούνται στη χώρα του, κάτι που δεν ήταν αναμενόμενο από τη Δύση. Αντί λοιπόν ο κ. Πούτιν να ανατραπεί, όπως ήλπιζε η Δύση, σταθεροποιήθηκε, ενώ η Ρωσία απομακρύνθηκε ακόμη περισσότερο από την φιλελεύθερη οικονομική πολιτική, από την οποία άλλωστε έχει αποστασιοποιηθεί, μετά την εποχή του ΔΝΤ.

Συνεπώς, το ουκρανικό ζήτημα αποτελεί τον τρέχοντα καταλύτη στις προσπάθειες βελτίωσης μεταξύ της Ρωσίας και της Δυτικής Κοινότητας. Ειδικότερα, δεν είναι δυνατόν να υπάρξει βελτίωση στις σχέσεις μεταξύ της Ρωσίας με την Ευρώπη και τις ΗΠΑ αν δεν σημειωθεί πρόοδος στο ουκρανικό θέμα.

3.4.3. Πολιτική Ελλάδας

Η Ελλάδα αποτελούσε πάντα στρατηγικό «πιόνι» της παρτίδας σκάκι για την περικύκλωση της Ευρασίας. Παράλληλα τα ενεργειακά κοιτάσματα του ελληνισμού ήταν το μεγάλο δέλεαρ για τη Νέα Τάξη να επιβάλει ολοκληρωτικά κατοχικά καθεστώτα σε όλο το ελληνισμό, με παράπλευρο στόχο να εξοντώσουν και το ορθόδοξο θρησκευτικό συναίσθημα που συνδέει τον ελληνισμό με την Ρωσία του Πούτιν.

Η Ελλάδα από τη στιγμή που

α) αφίσταται «διακριτικώς» του προβλήματος ελπίζοντας σε βελτίωση του κλίματος στις ελληνοτουρκικές σχέσεις,

β) δεν διεξάγει εσωτερικό διάλογο για τα δώδεκα ναυτικά μίλια της αιγιαλίτιδας ζώνης,

γ) αποδέχεται την κατάσταση αμφισβήτησεως του Νομικού Καθεστώτος των Δωδεκανήσων, ιδίως μετά το επεισόδιο των Ιμίων (29 Ιανουαρίου-1 Φεβρουαρίου 1996),

δ) υπογράφει «κοινά ανακοινωθέντα τύπου Μαδρίτης» (Σημίτης – Ντεμιρέλ, 8 Ιουλίου 1997), τα οποία αναγνωρίζουν «ζωτικά συμφέροντα» της Τουρκίας στο Αιγαίο και μάλιστα μετά από επεισόδια όπως αυτό των Ιμίων,

ε) δεν αναπτύσσει συστηματικά και σοβαρά τις ελληνοϊσραηλινές σχέσεις σε όλα τα επίπεδα και κυρίως σε εκείνο της συμπαραγωγής οπλικών συστημάτων και χαρακτηρίζεται από «γραφικότητες» τύπου S-300,

δεν μπορεί να περιμένει άλλες εξελίξεις εκτός από εκείνες που κατέστησαν σαφείς τις προθέσεις της Τουρκίας η οποία επέβαλε τον Δεκέμβριο του 2001 σε αμερικανικούς και βρετανικούς κύκλους των αντίστοιχων Υπουργείων Εξωτερικών και Αμύνης εμφανιζόμενη ως ο κυριότερος «αιγιακάκος» δρων, σχέδια «ουδετεροποιήσεως» του ανατολικού Αιγαίου. Και φυσικά η χρήση του ανωτέρω διαύλου ως δίοδου διελεύσεων ενεργειακών εμπορευματικών ροών αναδεικνύεται σε αυτή ακριβώς τη συγκυρία με τη διαφαινόμενη δυνατότητα

διακίνησης κασπιανού φυσικού αερίου δια της «βορείας οδού», δηλαδή δια των ρωσικών εδαφών.

Άλλωστε εξαιτίας του αγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολης θεωρείται πολύ πιθανό να αναγκαστεί η Ελλάδα να αντιμετωπίσει το ζήτημα «ουδετεροποίησης» των εδαφών της Θράκης με πρόσχημα την εκεί ευρισκόμενη μουσουλμανική μειονότητα και τα «ανθρώπινα και πολιτικά της δικαιώματα». Θα πρόκειται για «επίλυση» του ζητήματος διεθνούς δικαιοδοσίας στο ελληνικό χερσαίο (θρακικό) τμήμα της οδού διελεύσεως των κασπιανών υδρογονανθράκων.

Η νατοϊκή διαχείριση του αιγαιακού χώρου αποτελεί το καλύτερο γεωπολιτικό αντίβαρο και γεωστρατηγικό αντίμετρο των ναυτικών μητροπολιτικών δυνάμεων. Οι «γκρίζες ζώνες» του Αιγαίου, όπως αυτές προτείνονται από την Τουρκία και γίνονται ανεκτές από την διοίκηση της Ουάσιγκτον πιθανότατα δε θα ανήκουν σε καμία από τις δύο εμπλεκόμενες χώρες, αλλά μάλλον στο ΝΑΤΟ. Εδώ είναι απαραίτητη η δέουσα προσοχή από την ελληνική εξωτερική πολιτική, καθώς τίθεται σε κίνδυνο η εδαφική κυριαρχία της χώρας. Ταυτόχρονα, κατάλληλοι διπλωματικοί ελιγμοί από πλευράς Ελλάδας μπορούν να εξασφαλίσουν τη νατοϊκή υποστήριξη προς την πλευρά της Αθήνας, διασφαλίζοντας τα συμφέροντα των δυτικών συστημάτων συλλογικής ασφαλείας στη νοτιοανατολική Μεσόγειο.

Δεδομένης της «παιγνιακής» πιθανότητας απώλειας του γεωπολιτικού ελέγχου των Στενών από τα δυτικά Συστήματα Συλλογικής Ασφαλείας, η στρατηγική σημασία του Αιγαίου είναι εξαιρετικά ενισχυμένη, ειδικότερα σήμερα εξαιτίας της γεωπολιτικής ρευστότητας στη νοτιοανατολική Μεσόγειο, τη Μέση Ανατολή, τον Αραβοπερσικό Κόλπο και τα Βαλκάνια που είχαν ως αποτέλεσμα τη μετατροπή της Νότιας Πτέρυγας του ΝΑΤΟ σε κατεξοχήν μέτωπο αντιπαραθέσεως χαρακτηριζόμενο από μεταβαλλόμενες στρατηγικές αλληλεξαρτήσεις, πολιτικοϊδεολογικές αντιφάσεις και διευρυνόμενα αμυντικά χάσματα.

Από την άλλη, η στείρα υπερεθνικιστική τοποθέτηση και οι ξενοφοβικές αντιλήψεις όχι μόνο δεν προσφέρουν λύσεις, αλλά δημιουργούν προϋποθέσεις απομονωτισμού που βλάπτουν μεσοπρόθεσμα τον μεσογειακό, βαλκανικό και ευρωπαϊκό οικονομικό ρόλο της χώρας¹⁹.

Από πλευράς Ευρώπης πρέπει να υπογραμμισθεί πως δεν επιδεικνύει ιδιαίτερη σοβαρότητα σε θέματα Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Άμυνας και φαίνεται πως δεν θέλει να αντιληφθεί πως τα ανατολικά σύνορα της Ελλάδας είναι προς το συμφέρον της να τα θεωρεί ως δικά της ανατολικά αμυντικά σύνορα και για το λόγο αυτό δεν μπορεί κανείς να περιμένει ουσιαστική παρέμβαση στην κρισιμότερη γεωπολιτικώς περιοχή του πλανήτη που είναι το Χρυσό Τρίγωνο (Κασπία-Κεντρική Ασία-Μέση Ανατολή) και τη νοτιοανατολική Μεσόγειο.

---

¹⁹ Μάζης, 2002, 378-379

Ωστόσο, για να αντιληφθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση και συγκεκριμένα το τριχοτομημένο Διευθυντήριό της (Γαλλία, Γερμανία, Βρετανία) την πραγματικότητα σχετικά με τα ανατολικά αμυντικά σύνορά της, πρέπει πρώτα από όλα να το δείξει ο άμεσα ενδιαφερόμενος δηλαδή η Ελλάδα ότι το εννοεί.

Η Ελλάδα ως μια διεθνής ναυτική οντότητα οφείλει να ενισχύσει στο έπακρο την εμπορική και στρατιωτική της ισχύ στη θάλασσα, ώστε να διατηρήσει την ουσιαστική γεωστρατηγική της αξία αναφορικά με τις αμερικανικές γεωπολιτικές βλέψεις στην Ευρασία.

Κρίσιμο ρόλο θα παίξει σε αυτή την γεωπολιτική προσέγγιση η διαχείριση των ζητημάτων του αιγαιακού χώρου από ελληνικής πλευράς. Μια ισχυρή ελληνική αμυντική παρουσία στον χώρο του Αιγαίου αποτελεί το καλύτερο γεωπολιτικό αντίβαρο και γεωστρατηγικό αντίμετρο στην τουρκική αδιαλλαξία και επιθετικότητα. Παράλληλα, εκπέμπει το ορθό μήνυμα στις ναυτικές μητροπολιτικές δυνάμεις (ΗΠΑ – Βρετανία), αλλά και στις Ευρωπαϊκές χώρες (Γαλλία-Ιταλία) που προσπαθούν να αποτελέσουν μια ευρωπαϊκή «ναυτική απάντηση» στις αγγλοσαξονικές δυνάμεις.

Ο ρόλος του θαλάσσιου διαύλου Δαρδανελίων – Αιγαίου είναι κρίσιμος. Σε περίπτωση απώλειας του γεωπολιτικού ελέγχου των Δαρδανελίων από το NATO η γεωστρατηγική σημασία του Αιγαίου ενισχύεται αποφασιστικώς.

Για το λόγο αυτό, υποχωρητικότητα και ανασφάλεια, αδράνεια στο θέμα της συμπαραγωγής οπλικών συστημάτων και στην προώθηση της ελληνικής οπλικής βιομηχανίας, αμέλεια στην προώθηση των ελληνοϊσραηλινών σχέσεων, αμέλεια στη δημιουργία καταλλήλως προστατευομένων υποδομών (μεταφορές, επικοινωνίες, ενεργειακά δίκτυα, ύδρευση, αποχέτευση, επείγουσας μορφής νοσοκομειακή περίθαλψη) και απόλυτη εμπιστοσύνη στις «διεθνοδικαιικού τύπου» διαδικασίες απονομής διεθνούς δικαιοσύνης θα οδηγήσουν στην υποβάθμιση της σημασίας της Ελλάδας στις γεωστρατηγικές ορίζουσες των αγγλοσαξονικών γεωπολιτικών υπολογισμών, ενώ το στρατηγικό κενό της χώρας στον αιγαιακό και μεσογειακό χώρο θα καλυφθεί από την πληθωρική παρουσία της γειτονικής Τουρκίας με γνωστές συνέπειες και τεράστιες ευθύνες.

Αντιθέτως, η Ελλάδα οφείλει να εκμεταλλευτεί τις συγκυρίες και να αναδείξει τη γεωστρατηγική της αξία, όσον αφορά στη διακίνηση της Ρωσικής ενέργειας προς την Ευρώπη πείθοντας τη Ρωσία ότι μόνον με την κατασκευή του αγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολης θα αποτραπεί η ενεργειακή ισχυροποίηση της Τουρκίας, όπως επιδιώκουν οι ΗΠΑ και θα αποφευχθεί ο κίνδυνος της δημιουργίας μιας δεύτερης Ουκρανίας σε βάρος των συμφερόντων της²⁰.

---

²⁰ Μουστάκης, 2006.

3.5. Αραβική Άνοιξη

Το 2000, το NEPDG, υπό την προεδρία του Dick Cheney, είχε εντοπίσει τα παγκόσμια αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Αν. Μεσόγειο και στη συριακή ενδοχώρα. Το επιτελείο του υιοθέτησε τότε το σχέδιο για την αναδιαμόρφωση της «Ευρύτερης Μέσης Ανατολής», ενώ το Υπουργείο Εξωτερικών δημιούργησε το επόμενο έτος το τμήμα MENA, για να οργανώσει την «Αραβική Άνοιξη». Ο ανωτέρω σχεδιασμός αποκαλύφθηκε από τον Στρατηγό πρώην ανώτατο Διοικητή του NATO στην Ευρώπη Wesley Clark.

Συγκεκριμένα, το σχέδιο «Αραβική Άνοιξη» αποσκοπούσε σε τρεις επιδιώξεις:

- να καταστραφεί ο «άξονας της Αντίστασης» (ο σιιτικός άξονας),
- να βάλει χέρι στα τεράστια αποθέματα φυσικού αερίου και
- να αναδιαμορφώσει την «Ευρύτερη Μέση Ανατολή».

Τα γεωστρατηγικά σχέδια των ΗΠΑ έλαβαν τελικά τη μορφή της «Αραβικής Άνοιξης» από το 2011. Η Αραβική Άνοιξη ήταν ένας σύγχρονος υβριδικός πόλεμος 4ης γενιάς, που σκοπό είχε να φέρει τη Μουσουλμανική Αδελφότητα, καθώς και μετριοπαθή ισλαμικά στοιχεία στην εξουσία, κατά το πρότυπο των ισλαμιστών της Τουρκίας του νυν Τούρκου Προέδρου, Recep Tayyip Erdoğan. Τα αποτελέσματα της λανθασμένης αυτής πολιτικής είναι φανερά σε όλους σήμερα και αντί μετριοπαθών ισλαμικών στοιχείων εμφανίστηκε το ISIS (Ισλαμικό Κράτος) και οι λοιπές ακραίες ισλαμιστικές οργανώσεις.

Αιτία αποτελεί η αλλαγή γεωστρατηγικών επιλογών των ΗΠΑ ως προς τη στάση τους αναφορικά με το Ιράν, το Κουρδικό εθνο-απελευθερωτικό κίνημα στη Μέση Ανατολή, τις ισραηλινές φοβίες και το ισλαμιστικό κίνημα είτε αυτό έχει τη μορφή του σαλαφιστικού προτύπου είτε αυτού των Αδελφών Μουσουλμάνων. Ο ανωτέρω αμερικανικός γεωστρατηγικός σχεδιασμός είχε ως στόχο τη διάσπαση του σιιτικού άξονα Τεχεράνης-Δαμασκού-Λιβάνου και την επιλογή των ενεργειακών οδών οι οποίες θα απέκλειαν την επιρροή της Τεχεράνης (συμμάχου της Μόσχας) στην αγορά της ΕΕ. Το κέντρο βάρους αυτού του άξονα ήταν η Συρία. Προκειμένου να διαρραγεί ο κρίκος, χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλεία τα μεροληπτικώς αντιληπτά από τη Δύση *ανθρώπινα δικαιώματα*, οι ΜΚΟ, ο *στρατιωτικός ανθρωπισμός* δια των *ειρηνευτικών επιχειρήσεων* και το σουνιτικό ισλαμιστικό κίνημα (κατά την προτροπή Brzezinski), ριζικά αντίθετο του σιιτικού δόγματος της Τεχεράνης, της λιβανικής Hezbollah και της Αλλαουιτικής Δαμασκού²¹.

Οι ρίζες αυτής της κίνησης εντοπίζονται στο ίδιο προταγματικό, γεωστρατηγικό, έδαφος: αναχαίτηση της προβολής ισχύος της Ρωσίας και της Κίνας στη Μεσόγειο κατά τη φάση αυτή, με αποτέλεσμα να στραφεί το ενδιαφέρον της Δύσης προς τις μεγάλες διεθνείς υπεραξίες των αγορών και των γεωστρατηγικής σημασίας θαλασσίων εμπορευματικών οδών του Ειρηνικού, αφήνοντας πίσω του μεγάλα κενά αμυντικής και πολιτικής δυτικής επιρροής και προβολής ισχύος.

---

²¹ Μάζης, 2016, 20.

Οι παραπάνω στρατηγικές αστοχίες της Δύσης ενίσχυσαν την τάση αυτονόμησης της Τουρκίας προς το ΝΑΤΟ. Το αυτό συνέβη και με τη Σαουδική Αραβία η οποία αυτονομήθηκε από την παραδοσιακή παρακολουθηματική της στάση ως προς τις πρόσφατες γεωστρατηγικές επιλογές του Προέδρου Ομπάμα, εξαιτίας του υπαρξιακού φόβου της Άγκυρας για το θέμα της Κουρδικής απόσχισης και του Ριάντ για την επαπειλούμενη ανατροπή των ισορροπιών στον Περσικό κόλπο προς όφελος της Τεχεράνης²².

Είναι πλέον αποδεδειγμένο σήμερα ότι το ISIS αποτελεί δημιούργημα και γεωστρατηγικό εργαλείο των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών (CIA) που ως στόχο είχε και έχει την ανατροπή του καθεστώτος του Προέδρου της Συρίας, Bashar al-Assad στη Συρία και την ανάσχεση της προβολής ισχύος και επιρροής της Ρωσίας (ιδιαιτέρως) και της Κίνας στη Μέση Ανατολή.

Ο σχεδιασμός δεν εξελισσόταν όπως αναμενόταν, καθώς ο Assad είχε την πολιτική και διπλωματική στήριξη Ρώσων και Κινέζων και την υλική βοήθεια του Σιϊτικού Ιράν και της Σιϊτικής Hezbollah του Λιβάνου, οι οποίες ενεπλάκησαν και στα πεδία των επιχειρήσεων, αποστέλλοντας χερσαίες δυνάμεις.

Η ρωσική και ιρανική προβολή ισχύος στην περιοχή θεωρήθηκε απαραίτητη από τα δύο κράτη, αφενός λόγω στενών παραδοσιακών δεσμών, αφετέρου δεν ήθελαν να απουσιάζουν στη μεγάλη αυτή ανακατανομή ισχύος που διαδραματιζόταν στη Μέση Ανατολή. Μέσω της στήριξης του καθεστώτος Assad, η Μόσχα επιδιώκει να αυξήσει την προβολή ισχύος και επιρροής της σε μια περιοχή που παλαιότερα διέθετε γεωστρατηγικά ερείσματα και υψηλό βαθμό επιρροής.

Από την άλλη, ένας τομέας που έχει παραβλεφθεί σε μεγάλο βαθμό από τους αναλυτές, αλλά διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη Συριακή κρίση είναι ο ενεργειακός. Ειδικότερα, η ΕΕ ως ένας υπερεθνικός οργανισμός εισάγει κατά μέσο όρο περίπου το 30% του φυσικού αερίου που καταναλώνει για βιομηχανικούς και οικιακούς σκοπούς από την Ρωσία και συγκεκριμένα από τον κρατικό κολοσσό της Gazprom. Σχεδόν το σύνολο των κρατών της ανατολικής Ευρώπης είναι απολύτως εξαρτημένα από το ρωσικό φυσικό αέριο σε ποσοστό που κυμαίνεται μεταξύ 80-100%. Επίσης, σημαντικά κράτη στην κεντρική Ευρώπη εξαρτώνται εκτενώς από το ρωσικό φυσικό αέριο όσον αναφορικά τις βιομηχανίες τους και τα νοικοκυριά του, όπως η Γερμανία, η Αυστρία και η Ιταλία.

Αξιοσημείωτο θεωρείται πως μετά την κρίση στις σχέσεις Ρωσίας-Ουκρανίας, η Μόσχα εξετάζει τον σχεδιασμό δεύτερου αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου στην Ευρώπη μέσω της Βαλτικής Θάλασσας, του Nord Stream II, η κατασκευή του οποίου επιλύει το πρόβλημα της απρόσκοπτης προμήθειας ρωσικού φυσικού αερίου στην Ευρώπη, εξαιτίας κρίσεων στην Ουκρανία ή στα δυτικά γεωγραφικά σύνορα της Ρωσίας, από όπου διέρχονται αγωγοί μεταφέροντας ενεργειακό μείγμα προς τη Δύση.

---

²² Μάζης, 2016, 21.

Ωστόσο, η διαμόρφωση της ΕΕ σε ενεργειακό όχημα της Μόσχας, ουδέποτε χαροποιούσε την Ουάσιγκτον. Ως μοναδική λύση για την απεξάρτηση της ΕΕ προβάλλει η προμήθεια ενεργειακού μείγματος από διαφορετικό προμηθευτή. Η προσπάθεια αυτή αντανακλάται στην εγκαινίαση του ανταγωνιστικού «Νοτίου Ενεργειακού Διαδρόμου», ο οποίος σχεδιάστηκε να προμηθεύει ενεργειακό μείγμα την ηπειρωτική ενεργοβόρο Ευρώπη από το Αζερμπαϊτζάν μέσω Τουρκίας, Ελλάδας, Αλβανίας και Ιταλίας, μέσω μιας σειράς αγωγών όπως οι TANAP, TAP και IGI-Ποσειδών. Η ΕΕ ως υπερεθνικός πολιτικός οργανισμός, σύσσωμη υποστηρίζει την δημιουργία του αγωγού φυσικού αερίου TAP, στο πλαίσιο της λειτουργίας του «Νοτίου Ενεργειακού Διαδρόμου», μέσω του οποίου πρόκειται να μεταφερθεί αρχικώς το Αζέρικο φυσικό αέριο προς εξυπηρέτηση της βιομηχανικής Ευρώπης, με σκοπό τη σταδιακή απεξάρτησή της από τη Ρωσία²³.

Δεδομένου πως το εν λόγω μείγμα δεν επαρκεί, το γεωπολιτικό σύστημα της Μέσης Ανατολής με επίκεντρο τον Περσικό κόλπο αναδεικνύεται ως το ιδεατό ως συμπληρωματικό ενεργειακό προμηθευτή της Ευρώπης, αξιοποιώντας περαιτέρω τις άριστες σχέσεις μεταξύ της Σαουδικής Αραβίας και των υπόλοιπων μοναρχιών του περσικού κόλπου με τις ΗΠΑ και την ΕΕ.

Αυτό προσπάθησαν να πετύχουν Τουρκία και Κατάρ όταν το 2009 το τελευταίο πρότεινε την κατασκευή ενός αγωγού φυσικού αερίου από το πλουσιότερο υποθαλάσσιο κοιτάσμα φυσικού αερίου στον κόσμο, το South Pars/North Dome, στον Περσικό Κόλπο, το οποίο μοιράζεται με το Ιράν. Ο αγωγός θα περνούσε από την Σαουδική Αραβία, την Ιορδανία (όχι απαραίτητα), τη Συρία, την Τουρκία και τη Βουλγαρία.

Ωστόσο, η μεταφορά με δεξαμενόπλοια του εν λόγω μείγματος το καθιστά ακριβότερο του ρωσικού φυσικού αερίου. Εντούτοις, ο Σύριος Πρόεδρος Άσαντ αρνήθηκε να υπογράψει τη συμφωνία για τη δημιουργία του αγωγού, προκαλώντας υπόνοιες πως πιθανότατα να δέχτηκε πιέσεις από τη Μόσχα.

Στη συνέχεια, τον Ιούλιο του 2011, Ιράν, Ιράκ και Συρία ανακοίνωσαν το σχεδιασμό αγωγού με σκοπό την προμήθεια φυσικού αερίου στην Ευρώπη από το South Pars, με πρώτο σταθμό οργανωμένες εγκαταστάσεις και διυλιστήριο στην Δαμασκό και κατάληξη στις Μεσογειακές ακτές, ενώ Ιρανοί αξιωματούχοι εξέφρασαν την επιθυμία της Τεχεράνης να υπάρξει διασυνδετήριος αγωγός προς τον Λίβανο²⁴. Η αρχική συμφωνία υπεγράφη στις 25 Ιουλίου του 2011 στο νότιο Ιράν, ενώ το μνημόνιο Συνεργασίας υπεγράφη τον Ιούλιο του 2012, με στόχο την αποπεράτωση του αγωγού εντός του 2016, πράγμα που δεν επιτεύχθηκε λόγω του εμφυλίου πολέμου που ξέσπασε και επεκτάθηκε στη Συρία, αλλά και των οικονομικών δυσκολιών της Δαμασκού, καθώς και των οικονομικών κυρώσεων της Τεχεράνης.

Εν πάση περιπτώσει η Συρία συνιστά τη μοναδική χώρα της περιοχής από την οποία περνούν και οι δύο σχεδιασμένες διαδρομές αμφοτέρων αγωγών, με συνέπεια να επωφελείται. Ωστόσο, στην περίπτωση του σιιτικού αγωγού, λαμβάνοντας υπόψη την Ιρανική παραδοσιακή επιρροή και το φιλο-ιρανικό

---

²³ Μάζης, 2016, 104.

²⁴ Μάζης, 2016, 107.

καθεστώς Άσαντ, καθώς και τη Ρωσική επιρροή και προστασία, το κέρδος θα ήταν πολύ μεγαλύτερο χωρίς να περιορίζεται μόνο στον ενεργειακό τομέα, αλλά επεκτεινόμενο στον υψίστης στρατηγικής σημασίας πυλώνα, άμυνας και ασφάλειας, αναδεικνύοντας χαρακτηριστικά υψηλής πολιτικής.

Τα παραπάνω εξηγούν την αμερικανική πολιτική και στρατιωτική στάση υπέρ των «Ελευθέρου Συριακού Στρατού» της αντιπολίτευσης στον Συριακό εμφύλιο και επίσης, την απρόσκοπτη και φανατική οικονομική βοήθεια της Σαουδικής Αραβίας και του Κατάρ, καθώς και των πανίσχυρων θρησκευτικών σχετών του Ουχαμπισμού και Σαλαφισμού προς το κρατικό μόρφωμα του ISIS.

Επιπλέον, η ενεργειακή διάσταση του θέματος ενδυναμώνει την αρχική τουρκική αντι-συριακή στάση. Η γεωγραφική θέση της Τουρκίας ευνοεί την προώθησή της, στα διεθνή κέντρα αποφάσεων, ως διεθνή ενεργειακό κόμβο ο οποίος θα συγκεντρώνει το ενεργειακό μείγμα από την Κασπία, την Κεντρική Ασία, τη Μέση Ανατολή, το Βόρειο Ιράκ και ίσως και του Ιράν, μεταφέροντάς το προς την ΕΕ, όπου θέλει να ενταχθεί.

Επιπροσθέτως, καθώς η Τουρκία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το ρωσικό φυσικό αέριο, το οποίο αποτελεί το 50% της τουρκικής κατανάλωσης, ένας νέος αγωγός που θα περνούσε από την Τουρκία θα περιόριζε αυτήν την εξάρτηση. Για το λόγο αυτό, η τουρκική ηγεσία προσπαθεί να επαναφέρει το θέμα του αγωγού Κατάρ-Τουρκίας. Μετά τις συμφωνίες που υπέγραψε η Τουρκία με το Κατάρ για το εν λόγω θέμα την 1^η Δεκεμβρίου του 2015 στο Άμπου Ντάμπι, η Άγκυρα εισέβαλε στις 4 και 5 Δεκεμβρίου στο Βόρειο Ιράκ εγγύς της Μοσούλης, πιέζοντας τη Βαγδάτη να προσχωρήσει σε μία τέτοια λύση²⁵.

Φυσικά, η Μόσχα ζημιώνεται σε κάθε περίπτωση, αφού η οποιαδήποτε εξαγωγή ενεργειακού μείγματος από τη Μέση Ανατολή προς την ΕΕ λειτουργεί ανταγωνιστικά προς τα συμφέροντά της. Ωστόσο, στην περίπτωση του σιιτικού αγωγού, λόγω των παραδοσιακά καλών σχέσεων με την Τεχεράνη και την Δαμασκό, ίσως μπορούσε να ελέγξει σε κάποιο βαθμό την διαδικασία των ιρανικών εξαγωγών μέσω του νέου αγωγού.

Από την άλλη, οι ΗΠΑ προτιμούν να προέρχεται το εν λόγω μείγμα από τον σουνιτικό αγωγό λόγω της παραδοσιακής σταθερής ενεργειακής συνεργασίας με τη Σαουδική Αραβία. Συνεπώς, ο ανταγωνισμός αυτός συνιστά εξαιρετικά ακανθώδες σημείο σχετικά με τη συνέργεια ΗΠΑ και Ρωσίας, με σκοπό τον περιορισμό του ISIS λόγω αντικρουόμενων ενεργειακών συμφερόντων²⁶.

---

²⁵ Μάζης, 2016, 112.

²⁶ Μάζης, 2016, 115.

4. Η Συριακή κρίση ως κατώφλι δύο εποχών

Ένα τεράστιο γεωπολιτικό-γεωστρατηγικό δρώμενο διαδραματίζεται αυτή τη στιγμή στη Συρία όπου συγκρούονται δια αντιπροσώπων οι δύο υπερδυνάμεις του πλανήτη, η Ρωσία και οι ΗΠΑ.

Μεσοπρόθεσμα η σύγκρουση στην Συρία γίνεται για να επιτευχθεί η άνοδος στην εξουσία ενός φιλοαμερικανικού καθεστώτος το οποίο θα επιτρέψει την διέλευση του αγωγού φυσικού αερίου από το Κατάρ προς την Ευρώπη με σκοπό να εξοβελιστεί ενεργειακά η Ρωσία από την Γηραιά Ήπειρο και αυτή να εξαρτάται απόλυτα από τις ΗΠΑ.

Η Ρωσία κινήθηκε αστραπιαία στο ζήτημα της Συρίας διότι η χώρα αυτή είναι ο συνδετικός κρίκος της "Rimland". Χωρίς αυτήν δεν υφίσταται και οι ΗΠΑ δεν επιτυγχάνουν να περικυκλώσουν την Ρωσία.

Η ρωσική στρατιωτική εμπλοκή τον Σεπτέμβριο του 2015 σηματοδότησε μια τρίτη φάση ανακατανομής της ισχύος στον συριακό πόλεμο. Η ρωσική εμπλοκή, σε συντονισμό με τις ιρανικές δυνάμεις, τη Hezbollah και τις σιιτικές πολιτοφυλακές εδραίωσαν τη θέση του καθεστώτος Assad, απώθησαν το «Ισλαμικό Κράτος» στην κεντρική Συρία και αύξησαν τα κέρδη του συριακού στρατού Βόρεια και είναι έτοιμες να ανακαταλάβουν πλήρως το πολιορκούμενο Χαλέπι, γεγονός υψίστης γεωστρατηγικής αξίας, που ίσως σημάνει την απαρχή των εξελίξεων που ίσως οδηγήσουν στον επίλογο του συριακού δράματος. Ήδη η επιχείρηση απελευθέρωσης της Μοσούλης άρχισε με την επίθεση των ιρακινών ενωμένων δυνάμεων και την υποστήριξη των ΗΠΑ, μια επιχείρηση που θα διαρκέσει και στην πορεία θα εμπλακούν και άλλες δυνάμεις, όπως οι Κούρδοι Peshmerga.

Η στρατιωτική επέμβαση της Ρωσίας στον Συριακό πόλεμο από τον Σεπτέμβριο του 2015 χρειάζεται να ειδωθεί υπό το πρίσμα της επιδίωξης της Ρωσίας για την επιστροφή της ισχύος της στο σύστημα της Μέσης Ανατολής, καθώς και την ενδυνάμωση της θέσης της στο υπερρουσσημικό επίπεδο επιρροής στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή.

Ο πρωταρχικός σκοπός της ρωσικής εμπλοκής ήταν η αποτροπή της ανατροπής του καθεστώτος Assad. Το συριακό καθεστώς αποτελεί έναν ιστορικό στρατηγικό εταίρο της Μόσχας στη Μέση Ανατολή, ενώ το λιμάνι Ταρσός στη βορειοδυτική Συρία αποτελεί τη μοναδική ναυτική βάση που διαθέτει η Ρωσία στην Ανατολική Μεσόγειο.

Μέσω της στήριξης του καθεστώτος Assad, η Ρωσία σκοπεύει να ενισχύσει την προβολή της ισχύος και επιρροής της σε μια περιοχή που κατά τη διάρκεια της ψυχροπολεμικής περιόδου διέθετε σημαντικά γεωστρατηγικά ερείσματα και υψηλό βαθμό επιρροής.

Ο Φιοντόρ Λουκιάνωφ, επικεφαλής του Συμβουλίου Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής στη Μόσχα, είχε δηλώσει σε ανάλυση της Wall Street Journal αναφορικά με τη ρωσική πολιτική στη Συρία και τη Μέση Ανατολή: «η Μέση Ανατολή αποτελεί ένα δρόμο ώστε να αναδειχθεί πως η περίοδος της

απουσίας της Ρωσίας από τη διεθνή σκηνή, ως κράτος πρώτης γραμμής, έχει τελειώσει».

Επιπροσθέτως, μόνιμος στόχος της Ρωσίας εξακολουθεί να είναι η αποτροπή της περαιτέρω επέκτασης των ισλαμιστικών οργανώσεων στο κέντρο του μεσανατολικού συστήματος. Η Ρωσία αντιμετωπίζει την επέκταση του σουνιτικού ισλαμιστικού милитарισμού και κυρίως του «Ισλαμικού Κράτους» ως μέγιστη απειλή για τη ρωσική εθνική ασφάλεια. Από την αρχή της συριακής κρίσης, η άνοδος και επέκταση του ισλαμιστικού ιεροπολεμικού милитарισμού αποτέλεσε μια βασική ανησυχία της Ρωσίας όσον αφορά την περιφερειακή ασφάλεια, αλλά και την ίδια την εθνική ασφάλεια της Ρωσίας.

Επιπλέον, στον πυρήνα της ρωσικής στήριξης και εμπλοκής στον Συριακό πόλεμο βρίσκεται η απόρριψη του δόγματος της καθεστωτικής αλλαγής την οποία η Μόσχα έχει συνδέσει με την αμερικανική πολιτική στη Μέση Ανατολή και την Ανατολική Ευρώπη.

Η θέση της Ρωσίας όσον αφορά τη Συρία είναι πως η κυβέρνηση με επικεφαλής τον Assad αποτελεί το μοναδικό κέντρο εξουσίας στη Συρία που διαθέτει την απαραίτητη νομιμοποίηση και υπό αυτό το πρίσμα οποιαδήποτε προσπάθεια ανατροπής του δε διαθέτει έρεισμα με βάση το διεθνές δίκαιο.

Η ρωσική στρατιωτική εμπλοκή στη Συρία και η ενίσχυση που πρόσφερε στο καθεστώς Άσαντ ώθησαν την Τουρκία και τη Σαουδική Αραβία σε εξομάλυνση των διαφορών τους και σε εμβάθυνση της συνεργασίας τους όσον αφορά τον Συριακό πόλεμο.

Για την Τουρκία η προσέγγιση με τη Σαουδική Αραβία κατέστη ακόμη περισσότερο αναγκαία μετά την επιδείνωση των σχέσεών της με τη Ρωσία, με αποκορύφωμα την κατάρριψη του ρωσικού μαχητικού αεροσκάφους τον Νοέμβριο του 2015.

Το Φεβρουάριο του 2016, Άγκυρα και Ριάντ προχώρησαν σε συμφωνία για το μεγαλύτερο συντονισμό των δυνάμεών τους που προέβλεπε τη στάθμευση σαουδαραβικών μαχητικών αεροσκαφών στην τουρκική αεροπορική βάση Ινσιρλίκ και τη διενέργεια στρατιωτικής άσκησης με τίτλο «Βόρειος Κεραυνός».

Ταυτόχρονα, η Άγκυρα προχώρησε στη σύναψη συμφωνίας με την Ντόχα για τη δημιουργία κοινής στρατιωτικής βάσης στο Κατάρ, ενώ η Ντόχα εξομάλυνε παράλληλα τις σχέσεις της με το Ριάντ.

Από την άλλη, το Ιράν προχώρησε σε περαιτέρω αναβάθμιση της εμπλοκής του στον Συριακό πόλεμο και προχώρησε σε μεγαλύτερο συντονισμό των ενεργειών του με τη Ρωσία.

Συγκεκριμένα, το Ιράν ενίσχυσε την παρουσία των σιιτικών πολιτικοφυλακών του Ιράκ ως υποστηρικτική δύναμη προς τις ήδη υπάρχουσες μονάδες της λιβανικής Χεζμπολά και των «Φρουρών της Επανάστασης», αλλά και σε μεγαλύτερη παρουσία στελεχών των ιρανικών ειδικών δυνάμεων με στόχο την ανακατάληψη του Χαλεπίου από το καθεστώς Assad.

Στη μάχη του Χαλεπίου πήραν μέρος και ρωσικά μαχητικά που πρόσφεραν αεροπορική κάλυψη στις συριακές και ιρανικές μονάδες και τη Hezbollah. Ο βαθύτερος συντονισμός ανάμεσα στον σιιτικό, υποσυστημικής κλίμακας, άξονα και τη Ρωσία, επιβεβαιώθηκε τον Ιούνιο του 2016, όταν οι υπουργοί Άμυνας της Ρωσίας, του Ιράν και της Συρίας συναντήθηκαν στην Τεχεράνη.

Τον Μάρτιο του 2016 μονάδες του Συριακού Στρατού, της Hezbollah και των ρωσικών Ειδικών Δυνάμεων ανακατέλαβαν την ιστορική περιοχή της Παλμύτας από το «Ισλαμικό Κράτος».

Αυτή η εξέλιξη επέτρεψε στις δυνάμεις του Assad Άσαντ και των συμμάχων του να προωθηθούν προς άλλες περιοχές που κατέχει το «Ισλαμικό Κράτος» στην κεντρική Συρία, όπως στο Ντέιρ αζ Ζορ και τη Ράκκα και προς μια νέα ανακατανομή ισχύος στο εξαιρετικά ρευστό πεδίο του Συριακού Πολέμου.

Συνεπώς, η ρωσική στρατιωτική εμπλοκή σε συνδυασμό με τις ιρανικές δυνάμεις, τη Hezbollah και τις σιιτικές πολιτοφυλακές εδραίωσαν περισσότερο τη θέση του καθεστώτος Assad στη Δαμασκό και τη δυτική Συρία, απώθησαν το «Ισλαμικό Κράτος» στην κεντρική Συρία και αύξησαν τα εδαφικά κέρδη του συριακού στρατού στην περιοχή του Χαλεπίου.

Έτσι, η Μόσχα θέλει την επιβίωση του ελληνορθόδοξου-σιιτικού-αλαουΐτικού άξονα που ξεκινά από τον Λίβανο διαμέσου της σιιτικής Χεζμπολά, περνάει από την αλαουΐτικής κυριαρχίας Συρία και το σιιτικής πλειοψηφίας (60% του πληθυσμού) Ιράκ, για να καταλήξει στο προπύργιο του Σιιτικού Ισλάμ το Ιράν.

Οι Αλαουΐτες-Αλεβήτες είναι ο συνδεδετικός κρίκος των Ελληνορθόδοξων με τους Σίιτες καθώς πρόκειται περί σιιτικής αιρέσεως με χριστιανικές δοξασίες. Οι Σίιτες έχουν πολύ καλές σχέσεις με τους Ελληνορθόδοξους. Μεγάλο μέρος των μαχητών της Χεζμπολάχ είναι Ρουμ Ορθοντόξ του Λιβάνου οι οποίοι έχουν προσκαλεστεί από τον ίδιο τον ηγέτη της οργάνωσης Χασάν Νασράλα για να πολεμήσουν τον κοινό εχθρό, που είναι ο σουνιτικός εξτρεμισμός. Οι Σίιτες έχουν διαφορετική κουλτούρα καθώς ήταν παντοτε κυνηγημένοι από τους Σουνίτες.

Ο άξονας αυτός λοιπόν είναι καίριας σημασίας για τους Ρώσους και γνωρίζουν ότι όσο διατηρείται η "Rimland" δεν θα πραγματοποιηθεί ποτέ και έχει τα εχέγγυα να παραμείνει λόγω του Ιράν που θα αναλάβει τοποτηρητής μόλις η συριακή σύγκρουση τερματισθεί. Επίσης, ο άξονας αυτός εμποδίζει την ένωση της ισλαμιστικής Τουρκίας με τις σουνιτικές χώρες του Κόλπου που διοικούνται από φιλοαμερικανικά και υποστηριζόμενα από τις ΗΠΑ καθεστώτα τα οποία θα έφραζαν την κάθοδο της Ρωσίας στις ζεστές θάλασσες, ενώ θα υποδαύλιζαν αναταράξεις στον ρωσικό Καύκασο όπου διαβιούν σουνιτικοί πληθυσμοί.

Από την άλλη, οι Αμερικανοί δεν θέλουν απλώς το σπάσιμο του ελληνορθόδοξου-σιιτικού-αλαουΐτικού άξονα, αλλά και να εξασφαλίσουν ότι δεν θα ξαναδημιουργηθεί ποτέ. Για να γίνει αυτό πρέπει να μην βρίσκονται στην περιοχή πληθυσμοί που εμποδίζουν την δημιουργία της "Rimland".

Συμπερασματικά, το ενδιαφέρον ΗΠΑ και Ρωσίας έγκειται στο ποσοστό προβολής ισχύος που θα επιτύχουν στο έδαφος της πάλαι ποτέ ενιαίας Συρίας. Δυστυχώς, ο ανταγωνισμός των δύο δυνάμεων είναι τέτοιος που δεν επιτρέπει ακόμη μια σύγκλιση απόψεων και ενιαίας πολιτικής για τον τερματισμό του πολέμου.

Η πολιτική του Προέδρου Πούτιν σε αυτή τη φάση αποτελεί ένα από τα τελειότερα μετασοβιετικά λεπτουργήματα, καθώς Ρωσία και ΗΠΑ δεν επιδοκίμαζαν τη συμπεριφορά της Τουρκίας στη Συρία κατά το έτος 2016 και πιθανότατα να υπήρξε μία συμφωνία μεταξύ των δύο παραπάνω χωρών για την απομάκρυνση από την εξουσία του κυρίου Ερντογάν. Επίσης, δεδομένης της διάθεσης των ΗΠΑ και του NATO να μην αναστείλουν τα σχέδια περί «Αντιπυραυλικής Ασπίδος» τα οποία στόχευαν τη Ρωσία, εκδηλώθηκε ένας υβριδικός πόλεμος της Ρωσίας εναντίον του NATO και της ρωσοφοβικής του πολιτικής. Παράλληλα, το βέλτιστο προσδοκώμενο από τον Πούτιν είναι η διάρρηξη του Rimland (κατά Spykman) και μάλιστα στην ιδιαίτερα ευαίσθητη πειροχή της νοτιοανατολικής πτέρυγας του, δηλαδή στο υποσύστημα Ελλάδας-Τουρκίας.

Ο Πούτιν, από την άλλη, είχε διαμεσολαβήσει για τον έλεγχο του πυρηνικού προγράμματος της Τεχεράνης ανάμεσα στην τελευταία και την Ουάσιγκτον, με σκοπό να ανατρέψει την διπλωματική φιλολογία περί της αναγκαιότητας της NATOϊκής αντιπυραυλικής ασπίδος η οποία υποτίθεται ότι είχε ως στόχο την άμυνα της Δύσης έναντι ενός πυρηνικοποιημένου Ιράν. Επιπλέον, ο Πούτιν εξακολουθεί να περιμένει ως αντάλλαγμα για τη μεσολάβησή του αυτή μια βελτιωμένη συμπεριφορά των ΗΠΑ και της ΕΕ ως προς το ουκρανικό ζήτημα. Ωστόσο, η προσπάθειά του απέδειξε ότι εν τέλει η «Ασπίδα» είχε ως αντικειμενικό στόχο την Μόσχα και όχι την Τεχεράνη, ενώ όσον αφορά την Ουκρανία τα αποτελέσματα είναι υπό διαπραγμάτευση. Το κόστος αυτής της διαπραγμάτευσης είναι η μεταπραξικοπηματική-μεταϊουλιανή Τουρκία η οποία σχοινοβατεί μεταξύ NATO και Ρωσίας.

Συνεπώς, ο Πούτιν έπρεπε να στραφεί εναντίον του δυτικού στρατιωτικού μηχανισμού και να τον πλήξει στη νοτιοανατολική πτέρυγιά του, η ολοκληρωτική επαNATOποίηση της οποίας –αν πετύχαινε το πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 2016- θα ολοκλήρωνε την πυραυλική περικύκλωση της Ρωσίας. Το αποτέλεσμα θα ήταν η ματαίωση των ρωσικών σχεδίων για τη Συρία, η επαναπομόνωσή της από το αδρανοποιηθέν πυρηνικώς Ιράν και η πλήρη κυριαρχία των NATOϊκών δυνάμεων στη Συρία και η απώλεια της ρωσικής ισχύος επί της Ουκρανίας με συνέπεια την απόλυτη γεωστρατηγική αποδυνάμωση της Ρωσίας.

Το αποτυχόν πραξικόπημα στην Τουρκία αποτέλεσε πολύ μεγάλη ευκαρία για το ισλαμοδικτατορικό καθεστώς Ερντογάν να επιχειρήσει την απόλυτη κυριαρχία του στο εσωτερικό της Τουρκίας, επανεξετάζοντας τον γεωστρατηγικό προσανατολισμό της χώρας του προς τον, μέχρι τότε, υπαρξιακό εχθρό του δηλαδή την Ρωσία του Πούτιν. Αυτό αποτέλεσε μέγιστη ανατροπή των μοντέλων εθνικής ασφαλείας του Δυτικού κόσμου και κυρίως των ΗΠΑ.

Η κίνηση αυτή θα αποβεί μοιραία για την αυταρχική πολιτική του Ερντογάν, αλλά και για την εθνική ακεραιότητα της χώρας του, ενώπιον του κουρδικού ζητήματος του υποστηριζόμενου από τις ΗΠΑ, το Ισραήλ και τη Ρωσία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βέργος, Κώστας (2004). *Γεωπολιτική των εθνών και της παγκοσμιοποίησης*, Αθήνα: Παπαζήσης.

Βοσκόπουλος, Γιώργος (2016). *Παράμετροι Αμυντικού και Στρατηγικού Σχεδιασμού*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Βοσκόπουλος, Γιώργος (2012). *Ευρωπαϊκή Ένωση και Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής: εκφάνσεις ισχύος, αλληλόδραση και το ζήτημα της παγκόσμιας ηγεμονίας*. Αθήνα: Ποιότητα.

Καπόπουλος, Γεώργιος, (2014). *Παράδοση Άνευ Όρων και Περιχαράκωση, Ημερησία, 23/07/2014*.

Κωνσταντινίδης, Στέφανος (2014). *Η εξωτερική πολιτική του Ομπάμα, Ο Φιλελεύθερος, 09/06/2014*.

Μάζης, Ιωάννης (2016). *Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως*. Αθήνα: Λειμών.

Μάζης, Ιωάννης Θ. (2002). *Γεωπολιτική: Η Θεωρία και η Πράξη*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Μουστάκης, Χ. (2006). *Η εντυπωσιακή επαναφορά της Ρωσίας στο Διεθνές προσκήνιο και οι αντιδράσεις των ΗΠΑ-Επιπτώσεις στην Ελλάδα. Προβληματισμοί, τ. 36, Ελληνική Εταιρεία Στρατηγικών Μελετών*.

Μπαλτζώης, Ιωάννης (2017) *Περί Ισλάμ και Ισλαμικού κράτους-η ανακατανομή ισχύος στη Μέση Ανατολή στο Ανατολική Μεσόγειος: Παρόν και μέλλον*. Αθήνα: Παπαδήμας.

Νικολαΐδης Δημήτριος, (2016). *Η Αμερικανική Εξωτερική πολιτική στον 21ο αιώνα: Η διακυβέρνηση Μπάρακ Ομπάμα μέσα από την θεωρία των Διεθνών Σχέσεων*, Μεταπτυχιακή Εργασία. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας-Α.Δι.Σ.ΠΟ.

Parker, Geoffrey (2002). *Γεωπολιτική: Παρελθόν, παρόν και μέλλον*. Αθήνα: Ροές.

Spykman, Nicholas J. (2004). *Η Γεωγραφία της Ειρήνης* (Μετάφραση & Σχολιασμό, Κελάνδριας, Παναγιώτης Ι). Αθήνα: Παπαζήσης.

Χατζηβασιλείου, Ευάνθης (2001). *Το πεδίο έναρξης του Ψυχρού Πολέμου, Ελευθεροτυπία, 01/11/2001*.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<http://www.analyst.gr/2015/03/16/i-pragmatiki-pagosmia-taksi/>

<http://www.dw.com/el/%CE%B7-%CF%81%CF%89%CF%83%CE%AF%CE%B1-%CE%B1%CE%B9%CF%83%CE%B8%CE%AC%CE%BD%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CF%80%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B7/a-17510822>

http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t36/t36_03.htm

<http://www.kathimerini.gr/332868/article/epikairothta/kosmos/oi-va8yteres-rizes-ths-krishs-sth-n-osetia>

<http://www.kathimerini.gr/775054/article/epikairothta/kosmos/h-e3wterikh-politikh-ompama-sto-mikroskopio>

<http://www.liberal.gr/arthro/86910/amyna--diplomatia/2016/i-proboli-ischuos-ipa---rosias-sti-suria-kai-i-methodos-Brzezinski.html>

<http://neapolitiki.gr/%CE%B7-%CE%B3%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BE%CF%8D-%CF%81%CF%89%CF%83%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7%CF%80%CE%B1/>

<http://www.voria.gr/article/ellada-ipa-notioanatoliki-mesogeios>